

industrija
gumijevih
usnjenih
in kemičnih
izdelkov

Sava Kranj

ŠTEV.: 18., LETO: XVIII

2. OKTOBRA 1978

Delegati skupščine Občinske zdravstvene skupnosti so dne 31. 1. 1978 glasovali za samoupravni sporazum o pravicah in obveznostih iz zdravstvenega varstva in obenem sprejeli tudi sklep, naj se zdravstvenim organizacijam pošljejo pripombe iz javne razprave v zvezi z delom zdravstvenih delavcev (odnos zdravnikov do pacientov, čakalne vrste, prepozno začeto delo v ordinacijah ipd.) in zahtevajo, da poroča skupščina o storjenih ukrepih.

Kako so naši delegati pri sprejemanju sporazuma usklajevali stališča naših delavcev z drugimi delegati v skupščini, smo vas seznanili v Informatorju št. 18, dne 22. 2. 1978.

Drugi večji razlog za težje delo je pomanjkanje splošnih zdravnikov. Na naše razpise imamo slab odziv, ker se mladi zdravniki takoj po zaključnem študiju in stažu odločajo za delo v bolnišnicah, ne da bi en sam dan delali v osnovni zdravstveni mreži. Tako se odločajo, ker vedo, da bodo imeli bistveno boljše pogoje dela ob enakem osebnem dohodku. Menimo, da družba ne bo mogla dolgo mirno gledati, da večina zdravnikov uhaja ali v specializacijo ali pa v bolnice, medtem ko težišče dela ostaja in bo ostalo na osnovni zdravstveni mreži.

Kaj smo sedaj že storili v Zdravstvenem domu Kranj, da bi izboljšali delo?

Čeprav je to za kranjsko populacijo premalo. Ker pa v Kranju dela okulistična ambulanta vsak dan, pokriva v nujnih primerih celotno gorenjsko regijo. Tudi vsi zahtevnejši pregledi in operativni posegi se opravljajo v Kranju. Zaradi omenjene velike obremenjenosti je nastala čakalna doba.

5. Odgovornosti zdravnika za stalež:

— Strinjamo se, da lahko zdravnik delno vpliva na bolniški stalež. Zavedati pa se moramo, da na stalež vplivajo mnogi faktorji: od delovnih pogojev, zaslužkov delavcev, odnos med delavci, do sezonskih pritiskov na stalež v času dopustov in poljskih opravil. Pritiski na zdravnika za odobritev staleža so zelo veliki in včasih grobi. Znani so primeri, da delavci kritizirajo zdravstveno službo, češ da nekomu neupravičeno daje stalež, sami pa niso pripravljeni narediti ničesar, čeprav za take primere vedo. Včasih je težko dokazati neko bolezen, še težje pa je nekomu, ki trdi, da je bolan, dokazati, da je zdrav.

V pripombah je razen utemeljenih pripomb veliko pavšalnega obtoževanja zdravstvene službe v celoti. Menimo, da so taka posploševanja za naš kolektiv žaljiva. Prizna-

skupščine in interesnih skupnosti. Ker so ti sestanki navadno popoldan, mi pa imamo delovni proces organiziran tudi v tem času, se včasih zgodi, da mora biti zdravstveni delavec osoten.

Pripravljeni smo upoštevati upravičeno kritiko, odpravili bomo vzroke za kritiko, v kolikor so v naši moči, istočasno pa pričakujemo razumevanje porabnikov do naših problemov.

Vzporedno z razpravo s sporazumom o pravicah in obveznostih iz zdravstvenega varstva so bila še naslednja vprašanja, ki so jih delegati posredovali skupščini in nanje prejeli pojasnila ali vsaj delne odgovore:

Kako se določajo ekonomske cene zdravstvenih storitev?

Elementi, na osnovi katerih se določajo cene zdravstvenih storitev, so določeni s samoupravnim sporazumom o skupnih osnovah in merilih za uresničevanje svobodne menjave dela na področju zdravstvenega varstva v Sloveniji, ki je bil sprejet v avgustu 1977. Na osnovi teh je cene oz. vrednosti posameznih elementov za leto 1978 določila skupščina zdravstvene skupnosti.

Kakšne so možnosti za uvedbo nočne dežurne službe v otroški ambulantni?

Delegatom je bilo pojasnjeno, da s sedanji zdravniki, ki so zaposleni v tej ambulanti, nočne dežurne službe ni možno uvesti. Zdravstveni delavci tudi menijo, da ni posebne potrebe po uvedbi posebne nočne dežurne službe za otroke, ker so vsi zdravniki v splošni dežurni ambulanti usposobljeni za zdravljenje otrok.

Kako je z ureditvijo centra za preventivne preglede za zgodnje odkrivanje raka na dojkah in kdaj bo ta center pričel delati?

Delegatom je bil na seji v maju podan le delni odgovor. Pojasnjeno je bilo, da bo zadoščal en aparat in da je bil za drugega že sprejet sklep, da se odproda. S pridobljenimi sredstvi bo kupljena druga oprema, ki jo bo uporabljala ginekološko porodniška služba na Gorenjskem. Ker čas za začetek dela centra delegatom še ni bil pojasnjen, bodo to vprašanje ponovno sprožili na skupščini zdravstvene skupnosti.

• Tov. Stojanovič, vi vodite konferenco delegacij, ki usklajuje stališča v zvezi z delom zdravstvene interesne skupnosti v naši delovni organizaciji. Hkrati ste tudi predsednik izvršnega odbora pri regionalni zdravstveni skupnosti, pogostejše se udeležujete sej občinske in tudi regijske zdravstvene skupnosti. Bi za naše delavce lahko povedali še kaj več o delu v organih zdravstvene interesne skupnosti, pa tudi o delu med našimi delegati in delavci pri reševanju teh vprašanj?

(Nadaljevanje na 2. strani)

KAKO UREJAJO NAŠA STALIŠČA DELEGATI V ZDRAVSTVENI INTERESNI SKUPNOSTI?

Zdravstveni dom Kranj je skupščini odgovoril na seji dne 30. 5. 1978, pred tem pa so poročilo delavci Zdravstvenega doma obravnavali na organih upravljanja in sindikalnih skupinah.

Iz njihove ugotovitve je bilo razvidno, da se pripombe uporabnikov niso nanašale na strokovnost dela zdravstvene službe, pač pa na odnos zdravstvenih delavcev do pacientov, dolge čakalne dobe in vrste v čakalnicah ipd.

Obstoječe stanje pojasnjuje z objektivnimi in subjektivnimi vplivi. Ugotavljamo, so pojasnjevali, da je zdravstvena prosvetljenost prebivalstva v Kranju velika in da se ljudje pogosto zatekajo k zdravniku. Kranjska populacija je tudi populacija industrijske razvite družbe, ki zahteva od človeka veliko večje, predvsem psihične napore, zato je obolenost večja, iskanje pomoči zaradi mnogih, včasih nemedicinskih problemov v ambulanti, je pogostejše. Seveda je v taki sredini tudi pritisk na stalež veliko večji. Posebno velik pritisk pacientov je za stalež zaradi nege družinskih članov. Matere, ki imajo svoje otroke v vrtcu in zbolijo, otrok nimajo kam dati in morajo ostati doma.

1. Točno smo določili ordinacijski in delovni čas ambulant:

— Ordinacijski čas je označen na vratih ambulant in zdravnik oziroma ekipa mora pričeti delati, ko se ordinacijski čas prične. Delovni čas znaša 7 ur, ordinacijski čas 5,5 ur, ostali čas porabi zdravnik za administrativna dela, izobraževanje in pregledovanje izvidov.

2. Odnos do pacientov:

— V naš pravilnik o nagrajevanju po delu smo vnesli določilo, da se pri ocenjevanju kvalitete dela upoštevajo tudi upravičene pritožbe pacientov. Slab odnos zdravnika do pacientov bo pomenil zanj nižji osebni dohodek.

3. Zmanjšanje čakalne dobe:

— Po ambulantah uvajajo naročanje pacientov na kontrolne preglede, kar pa je pogosto združeno z določenimi organizacijskimi problemi, ne moremo pa vplivati na sezonska povečanja prvih pregledov, ko se zaradi nenadnega povzročanja obiskov povečuje gneča v čakalnicah.

4. Čakalna doba pri okulistu:

— Na kranjsko populacijo bi morali imeti razporejenega 1,56 oftalmologa, trenutno je priznanega 1,33 oftalmologa,

mo, da so primeri, da se zdravstveni delavci včasih nepravilno vedejo do pacientov, vendar so to po našem prepričanju bolj izjeme.

Zato tudi v bodoče taka posploševanja ne moremo obravnati in zahtevamo, da so pritožbe in pripombe argumentirane in v zvezi s konkretnim zdravstvenim delavcem.

Opozoriti moramo tudi na dejstvo, da se naši delavci, ki se primerjajo z drugimi delavci, zaposlenimi v občini Kranj, upravičeno čutijo zapostavljene, glede na njihov socialno-ekonomski status. To verjetno ne more pozitivno vplivati na njihovo delovno moralno, še zlasti, če vemo, da je narava dela taka, da kljub izpopolnitvi normativov in delovne obveznosti pacienta ne moremo odkloniti.

Glede očitka, da preveč sestankujemo, dodajamo naslednje pojasnilo: V Zdravstvenem domu skrbimo, da so sestanki ali v večernem času, če pa to ni možno, jih organiziramo v času, ko ena izmena končuje druga izmena pa pričinja delati, tako, da je delovni proces kar najbolj nemoten. Poleg tega so lani našega kolektiva tudi delegati v vseh samoupravnih telesih občinske

KAKO UREJAJO STALIŠČA...

(Nadaljevanje s 1. strani)

Kako ste bili delegati zadovoljni z odgovori na pripombe, ki so bile posredovane skupščini ob sprejemanju sporazuma o pravicah in obveznostih iz zdravstvenega varstva?

(V odgovoru pričakujemo oceno odgovora Zdravstvenega doma Kranj in ugotovitev, da druge zdravstvene organizacije odgovore še niso podale).

• Obravnava odgovora na pripombe uporabnikov zdravstvenih storitev glede odnosa zdravstvenih delavcev do pacientov oz. glede organizacije dela v zdravstvenih domovih je bila že na tretji seji skupščine OZS – Kranj, ko se je večina novoizvoljenih delegatov šele spoznavala z načinom dela skupščine in s problematiko dela dosedanjih delegatov. Poglobljene in argumentirane razprave o tej, tako pereči problematiki, zato niti ni bilo pričakovati. Kljub temu je bilo iz diskusije razvidno, da so delegati pričakovali od zdravstvenih delavcev še bolj konkretne akcije za odpravo slabosti, ki jih v odgovoru na izrečene pripombe tudi priznavajo, obenem pa so delegati z razumevanjem upoštevali vse težave, ki jih imajo pri organizaciji svojega dela zdravstveni delavci v svojih delovnih sredinah. Delegati so bili mnenja, da morajo odgovore v zvezi s pripombami iz javne razprave posredovati še ostale zdravstvene organizacije z območja občine Kranj, strinjali pa so se z ugotovitvijo delavcev Zdravstvenega doma, da bodo morale biti pripombe oz. pritožbe na delo in organizacijo dela zdravstvenih delavcev v bodoče bolj konkretne, tako, da bodo zdravstveni delavci lahko v svojih sredinah učinkoviteje ukrepali in nastale slabosti sproti odpravljali.

• Kakšno pot predlagate delavcem, ki menijo, da zdravstveni delavci pri zdravljenju z njimi niso ustrezno postopali?

• Delavec lahko ugovarja zoper delo in način nudenja zdravstvenih storitev v sami zdravstveni delovni organizaciji. Če se s svojo pritožbo iz karšnihkoli razlogov noče obrniti na zdravstveno delovno organizacijo, lahko naslovi pismo ali ustno ugovor na zapisnik na odbor za reševanje prošenj, ugovorov in pritožb pri Regionalni zdravstveni skupnosti Kranj, Stara cesta 11.

• Stroški in problemi v zvezi z bolniškim staležem so veliki. Na naših sindikalnih skupinah je bil dan predlog naj bi za delavce, ki daljši čas ne bodo na bolniškem dopustu, uvedli določene nagrade. Kakšno je

mnenje kadrovske službe o tem predlogu?

• Kadrovski sektor je predlog dodatka za delavce, ki daljši čas nimajo bolniškega staleža obravnaval tako s stališča usklajenosti z zakonom o združenem delu, kot s psihosocialnega in ekonomskega vidika. Takšna vrsta nagrade ni samo v nasprotju z zakonom, ker ne izhaja iz dela oz. rezultatov dela, lahko je tudi do neke mere nehumana vzpodbuda, ki resnično bolnega človeka indirektno odvrča od predpisanega zdravljenja in počitka, s posledicami, ki lahko še bolj ogrozijo zdravje in v skrajni meri tudi življenje delavca. V tem primeru je sporen tudi ekonomski učinek predlagane nagrade, saj bi delavec namesto npr. nekajdnevnega bolniškega staleža zaradi poslabšanja zdravja moral imeti nekajmesečni stalež z vsemi stroški ambulantnega, bolnišničnega, specialističnega zdravljenja. Zaradi vseh teh in podobnih vzrokov v Kadrovski sektor predlagane sugestije ne more vnesti v osnutke oz. predloge pravilnikov o delitvi osebnih dohodkov in jih strokovno zagovarjati.

• Delegati zdravstvene interesne skupnosti so obravnavali poročilo o izvajanju srednjeročnega plana in poročilo o zdravstvenem stanju prebivalstva v občinah Gorenjske. Kakšne so osnovne ugotovitve v teh materialih, ki bodo vodilo za plan in delo v prihodnjem letu?

• S samoupravnim sporazumom o temeljih plana za obdobje 1976 do 1980 smo sprejeli najvažnejše in skupne naloge na področju zdravstvenega varstva, opredelili regijsko in republiško solidarnost in uskladjali pravice iz zdravstvenega varstva z dohodkovnimi možnostmi. Sedaj smo nekako v sredini planskega obdobja in strokovna služba Regionalne zdravstvene skupnosti je pripravila oceno izvajanja srednjeročnih planov od 1976 leta do prvega polletja letošnjega leta. Ugotavljamo, da smo začrtane naloge v glavnem izpolnili. Ohranili smo dosežen nivo zdravstvenega varstva, sprejeli nekaj ukrepov za intenzivnejše varstvo aktivnega prebivalstva in borcev NOV, začeli realizirati program razširitve materialne osnove dela v zdravstvu in izgradili sistem regijske solidarnosti, ki ni več neomejen. S skupnim prizadevanjem uporabnikov in izvajalcev je bila znižana bolniška odsotnost z dela, znižana poraba zdravil, zmanjšano opravljanje storitev zdravstva izven območja regije itd. skratka uresničen stabilizacijski program, ki je zahteval bolj

kvalitetno zdravstveno varstvo ob omejenih finančnih sredstvih.

Na področju razvoja samoupravnih odnosov je bilo mnogo narejenega. Sprejetih je bilo nekaj pomembnih samoupravnih sporazumov, ki pomenijo kvalitativen premik v odnosih med uporabniki in izvajalci, ki se sedaj ne dogovarjajo več samo o sredstvih, temveč tudi o tem, kako izvajati zdravstveno varstvo. Naj navedem samo nekaj podatkov, ki kažejo na precejšen napredek v kvaliteti zdravstvenega varstva:

– V primerjavi z letom 1976 se je povečal obseg zdravstvenih storitev splošnega in dispanzerskega varstva za 4,3 odstotkov. Na osnovi podatkov lahko ocenimo obstoječe zdravstveno stanje prebivalstva v gorenjskih občinah kot razmeroma ugodno.

– Uspehi so doseženi pri bolnišničnem zdravljenju. Znižalo se je število oskrbnih dni, ležalna doba, pa tudi število bolnikov in oskrbnih dni v bolnišnicah izven regije.

– Znižala se je bolniška odsotnost z dela v breme organizacij združenega dela.

– K večji dostopnosti zdravstvene službe so pripomogle nove investicije. V letu 1976 je Bolnišnica za ginekologijo in porodništvo dobila sredstva za medicinsko opremo, Inštitut Golnik sredstva za adaptacijo, začela se je gradnja zdravstvene postaje in lekarne v Stražišču itd.

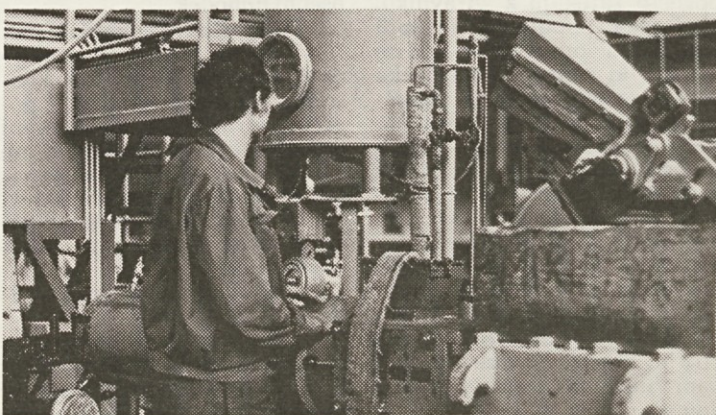
Kljub vzpodbudnim uspehom pa z nekaterimi trendi v zdravstvu ne moremo biti zadovoljni. Pri specialističnem zdravljenju je poraba porastla preko vseh razumnih meja in to kljub določilom sporazuma o temeljih plana, ki daje prioriteto splošnemu zdravstvu. Pri zobozdravstvu pa so še vedno največji problem čakalne dobe.

• Tov. Kapus, čakalna doba za popravilo zob je že ves čas zelo dolga. V naši delovni organizaciji smo zato pred tremi leti uredili lastno zobno ambulanto, vendar s čakalno dobo tudi sedaj ne moremo biti zadovoljni. Zakaj?

Pripombe naših delavcev glede čakalne dobe v naši zobni ambulanti so precej podobne pripombam vseh kranjskih občanov. Čakalna doba v Savi je namreč enaka ali celo krajša od čakalne dobe v zobnih ambulantah drugih delovnih organizacij oz. v zobni ambulanti zdravstvenega doma v Kranju. Pri tem je treba poudariti organizacijo dela v naši zobni ambulanti. Savčanu popravijo v naši ambulanti vse zobe v razmeroma zelo kratkem času, tako, da se popravilo ne zavleče na nekaj mesecev ali celo nekaj let, kot je to na primer drugje. To je tudi eden od vzrokov, da ne pride takoj na vrsto več pacientov, ki bi morali čakati na konec zdravljenja veliko dlje kot sedaj. Zobna ambulanta lahko v eni izmeni naroči okoli 15 pacientov, odvisno od vrste zdravljenja. Trenutno je za zdravljenje prijavljenih okoli 1200 Savčanov, ki imajo ali pričakujejo da bodo imeli težave z zobmi. Ta številka je seveda tolikšna, da čakalne dobe ni mogoče skrajšati kljub maksimalnemu prizadevanju dveh zobozdravstvenih ekip. Njihov planiran vrstni red motijo tudi resnični ali namišljeni pacienti z bolečinami, katerim so zdravniki dolžni nuditi takojšnjo pomoč. Za paciente z bolečinami porabi ekipa najmanj dve uri dela na izmenjo, saj mora ozdraviti oboleli zob ne glede na število posegov.

Z ozirom na zdravstveno stanje zob naših ljudi (za katerega smo z načinom življenja in prehrane v veliki meri sami odgovorni) torej ni pričakovati, da bi se čakalna doba v naslednjih dveh, treh letih močno skrajšala. S primerno discipliniranostjo in uvidevnostjo do tistih, ki so zobozdravstvenih uslug resnično potrebni pa lahko v tem času precej zmanjšamo število tistih, ki so s sedanjim stanjem bolj ali manj upravičeno nezadovoljni.

Pri tem velja opozoriti, da dosedanjí zdravniki ne morejo odkloniti že začeto nadaljevanje zdravljenja samo zaradi tega, ker smo savčani dobili svojo zobno ambulanto.

Predstavljamo vam

FRANCI ŠERUGA

Predsednik komisije za inovacijsko dejavnost

Z željo, da vam predstavimo delo komisije za inovacijsko dejavnost v naši delovni organizaciji, smo na predlog članov uredniškega odbora povabili na razgovor tov. Francija Šeruga, ki nam je o svojem delu povedal naslednje:

Kaj nam lahko za uvod poveš o sebi?

V Savo sem prišel leta 1965, kot učenec PGŠ. Po kočani poklicni šoli sem se leta 1967 zaposlil v nekdanji obračunski enoti Velopnevmatika, ki je bila takrat še na lokaciji obrata I. V Velopnevmatiki sem delal na različnih delovnih mestih, saj smo bili poklicni gumarji usposobljeni za opravljanje različnih del. Ko smo se iz starega obrata I. preselili na sedanjo lokacijo tozda Velopnevmatike, pa sem napredoval na delovno mesto predelavca.

Ob delu si se še dodatno izobraževal?

Po odsluženju vojaškega roka, sem se vpisal na STŠ strojne smeri pri DU Tomo Brejc v Kranju. Šolo sem uspešno zaključil v štirih letih in takoj nadaljeval šolanje na Visoki šoli za organizacijo dela v Kranju, kjer mi manjka do konca le še diploma.

In kakšno delo opravljaš danes?

Iz tozda Velopnevmatika sem šel na novo delovno dolžnost in sicer v oddelek za študij dela in časa na delovno mesto analitika časa. Z izpopolnjevanjem znanja na tem področju in s študijem ob delu, sem pridobil tudi napredovanje. Trenutno delam kot vodja oddelka za študij dela in transporta, ki deluje v sklopu proizvodnje za organizacijo proizvodnje.

V letošnjem letu si bil izvoljen tudi za predsednika komisije za inovacijsko dejavnost. Kako to?

Področje študija dela in časa je neposredno povezano z razmišljanjem o bolj racionalnem oz. gospodarnem načinu dela. Delo na tem področju človeka kar prisili, da išče boljše in za delavca lažje načine dela. Verjetno je bil to eden od vzrokov, da sem bil imenovan za predsednika te komisije. Sicer pa sem v

preteklosti že sodeloval pri delu komisije kot občasni član, tako da sem že takrat dobil vpogled v to dejavnost.

Torej prevzel si zelo odgovorno funkcijo?

Prevzel nisem le funkcije, temveč tudi delo, ki zahteva od človeka veliko. Zavedati se moramo, da ima inovacija nadindividualni, družbeni pomen in da ni samo stvar neke delovne organizacije ali posamezne komisije za iznajditeljsko dejavnost, temveč je tukaj pristojen tudi interes druž-

Področje študija dela in časa je neposredno povezano z razmišljanjem o bolj racionalnem oz. gospodarnem načinu dela.

bene skupnosti. S takšnim pojmovanjem te dejavnosti se kaže vsa kompleksnost tega dela.

Kako pa poteka delo te komisije?

Komisija je sestavljena iz treh stalnih članov, predsednika, predstavnika FRS, in predstavnika RTI, ki vodi celotno tehnološko dokumentacijo o inovacijski dejavnosti v naši delovni organizaciji. Vsi ostali člani so občani in se jih pokliče v komisijo na podlagi posameznega predloga. Pri tem smo pozorni na strukturo komisije, ki mora zagotoviti kvalificirano in strokovno odločanje o predlogu. Čeprav skušamo predloge obravnavati pravično in po enotnih kriterijih, z delom komisije niso vedno vsi zadovoljni. Sporna vprašanja, ki nastopajo

pri delu komisije, rešuje potem pravni oddelek, ker to ni več v naši pristojnosti.

In kako se obravnava posamezen predlog?

S tem, ko je predlog posredovan oddelku za tehnično dokumentacijo v

Zavedati se moramo, da ima inovacija nadindividualni, družbeni pomen in da ni samo stvar neke delovne organizacije ali posamezne komisije za iznajditeljsko dejavnost, temveč je tukaj prisoten tudi interes širše družbene skupnosti.

RTI, je dana zelena luč za sklicanje komisije za iznajditeljsko dejavnost. V pravilniku o iznajditeljski dejavnosti je določeno, da se komisija skliče 14 dni po

Vsekakor. Že ta prvi sestanek odbora za pospeševanje inovacijske dejavnosti, katerega so se udeležili vsi vabljeni, je pokazal, da je bil s tem narejen pomemben korak na tem področju.

prejemu gradiva o predlogu. Tako smo dosegli, da je delo komisije ažurno in da je vsaj prvi sestanek v najkrajšem možnem roku. Seveda se potem reševanje predlogov lahko tudi za-

vleče, ker je vezano na odgovore posameznih strokovnih služb, ki razvijajo predlog. Predlog je namreč lahko tudi le ideja.

O čem vse odloča komisija za inovacijsko dejavnost?

Prva stvar, ki jo moramo rešiti na komisiji, je vprašanje, ali je predlog takšen, da je zanimiv za uporabo v naši delovni organizaciji ali predlog ni poraben. S tem, ko določeni predlog na komisiji sprejmemo, ga je potrebno tudi ustrezno opredeliti. Predlog je lahko tehnična izboljšava, koristni predlog ali pa člani komisije menijo, da je vrednost predloga takšna, da je opravljena prijava na patentni urad. Seveda o patentu ne odloča komisija, temveč je to stvar petentnega urada. Naslednja stvar, ki je v pristojnosti komisije, je definiranje postopka za realizacijo predloga. Posameznim strokovnim službam se dajo konkretne zadolžitve, ki jih morajo uresničiti v postavljenih rokih. Vsi roki so dogovorjeni na komisiji, zato zahtevamo od pristojnih služb, da jih upoštevajo.

Kakšni so problemi, ki se pojavljajo na osnovi vaših odločitev?

Prav odgovori strokovnih služb so že v prejšnjem času povzročali velike težave komisije. V letošnjem letu pa smo sprejeli dopolnitve in spremembe pravilnika o iznajditeljski dejavnosti, v katerih je poostre na odgovornost strokovnih delavcev in služb, prav zato, da bodo zadolžitve komisije opravili kvalitetno in v določenem roku. Stvar se je tako bistveno izboljšala, vendar bi ob tem pozval vse strokovne delavce in vodje služb, da redno pošiljajo predstavnike na komisije in odgovore posredujejo v dogovorjenem roku.

Kakšna je po tvoji oceni situacija na področju inovacijske dejavnosti v naši delovni organizaciji v tem trenutku?

Inovacijska dejavnost v naši delovni organizaciji je evidentirana že od leta 1954, torej ta dejavnost ne predstavlja nikakršne novosti. Moram pa ugotoviti, da je bil prav v letošnjem letu narejen določen kvalitativni premik. Predvsem s sprejetjem dopolnitev pravilnika o inovacijski dejavnosti, katere sem že omenil in v katerih je predvsem zaostrena odgovornost tako služb kot posa-

(Nadaljevanje na 6. strani)

Prebrali smo za vas

Za današnje rubriko »Prebrali smo za vas« smo izbrali zanimiv zapis novinarja Dušana Snoja, ki je na zanimiv način dovolj strokovno pogledal v svetovno dogajanje na področju gumarske industrije. Prispevek je bil pod istim naslovom objavljen v Gospodarskem vestniku dne 14. septembra. Preberite ta prispevek tudi vi, saj je zanimiv tudi zato, ker veliko govori o savskih pogledih na nadaljnji razvoj proizvodnje avtomobilске pnevmatike pri nas.

skih gum te vrste kot v istem času lani.

Zavoljo večje trdoživosti novih avtomobilskih plaščev morajo tudi domače tovarne računati s 5 do 10-odstotnim letnim relativnim pojemanjem povpraševanja, toda dokler se avtomobilski trg širi, ni za njih nobenih skrbi. Analitiki kranjske Save so izračunali, da lahko do leta 1980 povečujejo proizvodnjo za desetino na leto, a tudi potem bi bila rast komajda za kakšen odstotek ali dva počasnejša. Osebn

hraniti tudi do 15 odstotkov goriva.

Tehniki so ugotovili, da avtomobil, obut v jeklenke, za četrtno bolje leži na cesti kot vozilo s klasičnimi gumami. Mnogo lažje in natančnejše je tudi krmiljenje. Kolesa bolj ubogajo volan in za enak obrat na cesti je potreben manjši zavrtljaj volana. Zavoljo jekla je skorajda nemogoče predreti vozno površino avtomobilске gume, vse te lastnosti pa omogočajo precej varnejšo in hitrejšo vožnjo tudi pri večjih hitrostih.

Še boljše kot letna jeklenka naj bi bila zimska jeklenka, ki je po mnenju strokovnjakov celo sploh edina pnevmatika, s katero je varna vožnja v snegu. Svoj čas so ji resda bile oster tekmeč gume z vgrajenimi žebli (spikes), toda ko so mnoge države takšne avtomobilске plošče, zavoljo škode na cestah, prepovedale, in ko se je »modra« avtomobilska pnevmatika največjega skandinavskega proizvajalca gum izkazala za blažev žegen, je gumiasta površina uravnovežena z jeklenim pasom ostala daleč najboljše na zasneženih cestah.

Kopja med poznavalci se krešajo pri ocenah radialk s tekstilnimi pasovi. Po splošnem mnenju je takšen izdelek boljši od klasične diagonalne gume, vendar je kljub temu neke vrste slepa ulica v proizvodnji avtomobilске obutve. Tovarne so se lotile vgrajevanja tekstilnih pasov, ker je tehnološki postopek mnogo enostavnejši in hitrejši kot vgrajevanje jekla. Toda s tem so občutno znižale njeno ka-

jeklo. Pri nas, denimo, vdelujemo jekleno žico hkrati na tekalni površini in obodu le pri radialkah za tovornjake. Naši, pa tudi zahodnoevropski strokovnjaki so se resda ukvarjali z mislijo, če bi veljalo okrepiti tudi obode pri plaščih osebnih vozil, pa so misel odvrgli, ker bi bila po njihovem mnenju takšna guma pretežka in zato neprimerna.

Do povsem drugačnega zaključka pa so prišli Američani, kjer je guma z jeklenim obodom »ironside« firme IRI, katere trgovska cena se suče okrog 100 dolarjev, postala »super-premium«, največ, kar lahko kakšen izdelek dožene na ameriškem trgu. V kranjski Savi, kjer so prvo radialno gumo z jeklenim pasom izdelali leta 1974, trdijo, da je z radialko moč prevoziti okrog 70.000 kilometrov, kar je manj za polovico več kot z radialko s tekstilom in radialko z jeklom približno tolikšna kot med staro diagonalno gumo, ki je v zahodnih državah bolj ali manj opisana, in radialno gumo s tekstilnim pasom.

Radialna guma z jeklenim pasom je za okoli petino dražja od navadne radialke. Ker pa dobijo kupci za ta denar izdelek, ki ima daljšo življenjsko dobo, je torej jasno, da vse ostale prednosti jeklenke dobijo za nameček in zastonj, pravijo v Savinem marketingu. Tržne in tehnološke prednosti radialk so razlog, da naše tovarne snujejo razmeroma ambiciozne razvojne načrte. Leta 1980 bi naj proizvodnja radialk narastla na okrog 5,7 milijona izdelkov, kar bi po mne-

Svetovni proizvajalci avtomobilskih gum zrejo s strahom v prihodnost, v kranjski Savi pa pravijo, da je luknja med povpraševanjem in ponudbo vse večja!

Po mnenju voznikov so radialne avtomobilске gume z vdelanimi jeklenimi pasovi največ, kar so doslej znali izdelati gumarji. Po mnenju raziskovalcev trga pa so uspešnica v najboljšem pomenu besede. Toda zdi se, da se ponekod jekleni radialki že izteka čas, in da se bo obrnila zadnja stran tudi te uspešnice. Analitika največjih ameriških gumarskih koncernov zaskbljuje dvigujejo obrvi ob napovedih konjunktturnih tokov te industrije. Podoba prihodnosti trga z najmočnejšo avtomobilsko industrijo in kajpada tudi največjimi tovarnami avtomobilске obutve na svetu je mrka. Povpraševanje in profiti strmoglavo padajo, tehnologi pa mrzlično iščejo novo pnevmatiko, ki bo z lažjim tekom po asfaltu prihranila več dragocenega bencina kot uspe jeklenki. V prihodnjih petih ali desetih letih, pravijo najbolj črnogledi prerokovalci, se bo nekaj deset tovarn, ki danes še poslujejo z dobičkom, skrčilo na vsega tri ali štiri tovarne avtomobilskih gum, ki naj bi bile dovolj za ves prostran trg onstran Atlantika. Zmogljivosti tovarn so za desetino prevelike, število kupcev pa zlagoma drsi navzdol. Zdi se celo, da si je industrija sama nastavila nož na vrat: radialke držijo za 50 do 100 odstotkov več in dlje kot staromodne diagonalke. To pomeni, kajpada, tudi tolikšen padec povpraševanja, za katerega po tej logiki ne morejo kriviti nikogar drugega kot sebe.

Svojo bodočnost pa jugoslovanski proizvajalci vidijo mnogo bolj rožnato. Kranjska Sava, ki si skupaj s pirotskim Tigrom in kruševskim Milojem Zakićem deli domači trg radialk, ni v srbeh za prihodnost. V polletju je izdelala kar 40 odstotkov več avtomobil-

avtomobili ne gredo brez pnevmatik, žaja po štirikolesnikih pa je v Jugoslaviji vse močnejša.

V čem je skrivnost jeklene radialke? Skok od tekstila na jeklo v radialnih gumah je bil prava mala revolucija v industriji avtomobilске obutve. Primerjati ga je mogoče s človekovim skokom iz letala v vesoljsko ladjo, trdijo gumarji, njihovo pretiravanje pa je manjše kot bi sodili na prvi pogled. V sozvočje je bilo treba ujeti gumo in jeklenko, dve snovi, ki sta fizikalno sprti med seboj, pri tem pa je bilo treba mere izdelka uloviti v skorajda mikroskopskih natančnostih. Trud je bil poplačan v zlatu. Na samem začetku si ga je največ prigrabil francoski proizvajalec Michelin s prvo serijsko radialno pnevmatiko »Michelin X«, ki je imela pod površino plašča vdelano jekleno tkanino.

Kakorkoli, agresivni francoski tovarni so medtem z izdelkom, ki ga je sama uvedla, tudi za polovico segli čez glavo Goodyear, Goodrich, Firestone in drugi gumarji v ZDA, ki s pnevmatikami opremljajo velikoserijsko detroitsko avtomobilsko industrijo.

Kakšne prednosti imajo po mnenju tehnologov radialke pred ostalimi avtomobilskimi plašči? Tekalna površina jeklenke je bolj trdna in se zato kasneje obrabi, bolje se prilagaja cestišču in je zato tudi bolj varna. Ker teče vedno po celotnem pasu tekalne površine je obraba enakomernejša, plašč pa dolgotrajnejši. Druga prednost pa je v tem, da je bočna stran gume bolj prožna in je zato deformacija med vožnjo manjša kot pri drugih gumah, v tem pa je iskati tudi skrivnost manjše porabe goriva. Poskusi v Savi so pokazali, da je mogoče na ta račun pri-

Če bi se vsi Jugoslovani vozili z radialkami z jeklenim pasom, bi prihranili državi vsako leto 150 milijonov litrov bencina, v zraku pa bi bilo za 4 milijone kiligramov manj gumijastega prahu, ki onesnažuje okolje!

kovost. Mnogi menijo, da so tovarne s poslovno odločitvijo za tekstilko storile napačno potezo, in da jih bo logika razvoja slej kot prej prisilila na prehod k jeklenkam. Da je takšno premišljevanje blizu resnici, pove tudi pogled na domačo proizvodnjo. Še lani je Sava edina pri nas izdelovala jeklenke, letos se ji je pridružil pirotski Tigar, kmalu pa bodo v klubu »jeklašev« bržkone tudi vsi ostali proizvajalci. V Savi naglo nadomeščajo tekstilke z jeklenkami. Tekstilne pasove vdelujejo sedaj le še v okrog tretjino radialnih avtomobilskih plaščev.

Sporno je tudi, kam vgraditi

nju nekaterih krepko preseglo raven povpraševanja, toda že takoj v naslednjih letih se bodo zaradi razširitve domače avtomobilске proizvodnje razmerja spet popolnoma obrnila.

Kranjska Sava bo v okviru srednjeročnega načrta 1976 do 1980 do zadnjega leta srednjeročnega obdobja izpolnila načrt »pete faze avtopnevmatike«. Z njim bo za 28,4 odstotka (400.000 kosov) povečala proizvodnjo radialne pnevmatike za potrošniška vozila, pričela izdelovati (10.000 kosov) radialke za poltovorne avtomobile, povečala bo proizvodnjo

(Nadaljevanje na 6. strani)

ENAKOMERNOST ALI GREDDING PRI RADIALNIH AVTOMOBILSKIH PLAŠČIH

UVOD

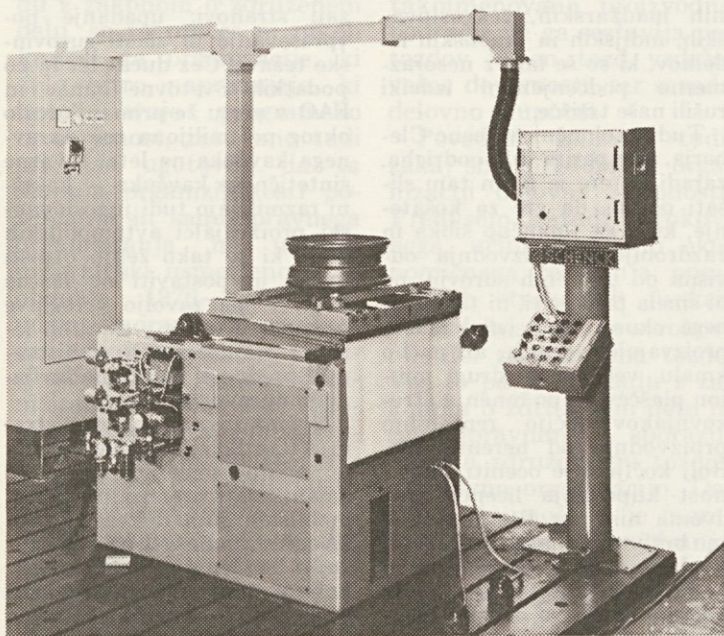
Radialni plašč je izdelek višje kakovostne ravni kot diagonalni plašč in je zato tudi bolj zahteven glede pogojev izdelave. Določene napake, ki nastajajo pri izdelavi radialnih plaščev in ostanejo zgrajene v plašču, pridejo med eksploatacijo (uporabo) plašča mnogo bolj do izraza kot pri diagonalnem avtoplašču. Ako pride na vozilo slabo grajen avtoplašč, ta povzroča med vožnjo nemiren tek vozila (slab komfort vožnje) in tudi močno vpliva na predčasno obrabo ali uničenje delov vozila.

Zahteve za točnost gradnje radialnih plaščev in s tem boljše kakovostjo po-

nega radialnega plašča, pridejo mnogo bolj do izraza na gladkem cestišču in predvsem na novem vozilu. Za ugotavljanje vgrajenih napak na plaščih se danes v industriji pnevmatike uspešno uporabljajo različne metode kot so:

- ugotavljanje statične in dinamične neuravnoteženosti
- opletanje plaščev v radialni in aksialni smeri (geometrija)
- nihanje sil v radialni in aksialni smeri
- ugotavljanje stožčastege in kotnega efekta

Na podlagi teh meritev lahko plašče razvrščamo (gradiramo) v kakovostne

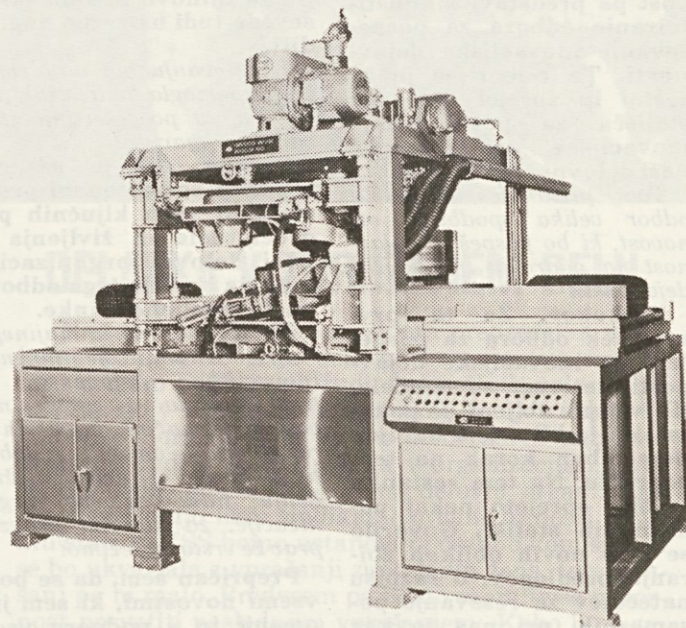
Elektrodinamični stroj za kontrolo majhne neenakomernosti na avtoplaščih.

stajajo vse ostrejšje. To pogojuje razvojna smer v kakovostni cestnih površin in cilji, ki si jih postavljajo avtomobilska industrija glede kakovosti in zanesljivosti avtomobilov. Sodobna vozila so grajena za doseganje večjih pospeškov! in hitrosti, teža vozil se manjša, površine cest so bolj gladke oziroma ravnejše itd. Zato smo se proizvajalci avtoplaščev in avtomobilov prisiljeni spoprijeti s problemi, ki jih narekujejo zahteve kupcev, da bi vozilo teklo mirno in varno.

Motilne sile, ki nastajajo ob kotaljenju slabo graje-

razrede glede na velikost posameznih parametrov.

Danes obstajajo že uspešne konstrukcije merilnih strojev, ki avtomatično izvajajo navedene meritve in s pomočjo elektronike razvrščajo plašče v kakovostne razrede. Poseben stroj, ki razvršča plašče glede opletanja, nihanja sil, stožčastega efekta in kotnega efekta imenujemo »greding«. V angleškem jeziku pomeni beseda greding razvrščanje. V slovenskem jeziku nam beseda razvrščanje tudi malo pove. Za razumevanje te kontrolne aktivnosti bi morali sestaviti opisni naslov. To je

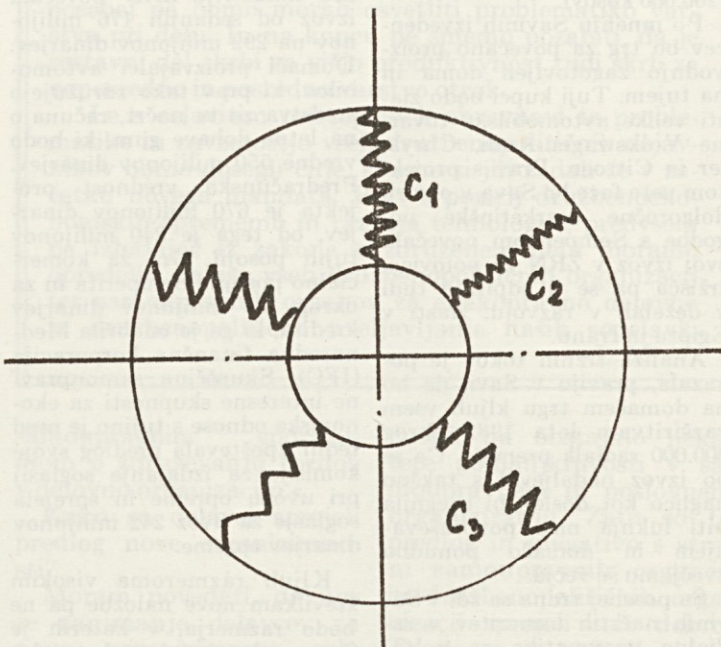
Stroj za serijsko kontrolo Greding vrednosti na potniških avtoplaščih

komplificirano in zato tudi pri nas uporabljamo naziv GREDDING za stroj, ki plašče razvršča v kakovostne razrede na osnovi že prej naštetih parametrov. Tako dnevno pri obravnavanju kakovosti avtoplaščev govorimo o slabem ali dobrem gredingu.

Za doseganje čimboljših greding vrednosti na pla-

ščih je potrebno skrbeti za ustrezno kakovost vseh polizdelkov, mnogih faz dela in za primerno točnost pri konfekciji plaščev. Tudi vulkanizacijski pogoji in kakovostno stanje oziroma sposobnost vulkanizacijskih stiskalnic lahko še močno vplivajo na poslabšanje greding vrednosti.

(Nadaljevanje na 9. strani)

Plašč je kotaleča vzmet, ki ima po obodu različne vzmetne konstante ($C_1, C_2, C_3, \dots$). Če plašč obremenimo s stalno silo v radialni smeri, se zaradi različnih vzmetnih konstant pojavijo različne deformacije. Plašč »valovito« teče.

FRANCI ŠERUGA ...

(Nadaljevanje s 3. strani)

meznika. Druga novost je tudi ta, da je omogočeno dajanje predlogov tudi delavcem, ki so zaposleni na IDM in DIDM, kar do sedaj ni bilo možno. Tretja novost pa predstavlja konstituiranje odbora za pospeševanje inovacijske dejavnosti. Ta odbor se je že sestel in sprejel določena stališča za pospeševanje inovacijske dejavnosti v naši delovni organizaciji.

Torej pričakuješ, da bo ta odbor velika spodbuda oz. novost, ki bo pospešila dejavnost na področju inovacijske dejavnosti?

Vsekakor. Že ta prvi sestanek odbora za pospeševanje inovacijske dejavnosti, katerega so se udeležili vsi povabljeni, je pokazal, da je bil s tem narejen pomemben korak na tem področju. Na tem sestanku je bilo sprejeto nekaj pomembnih stališč. Govorilo se je o novih oblikah zbiranja predlogov, o razpisu natečajev za reševanje posameznih, pri nas že kar kroničnih problemov.

V proizvodnji imamo veliko neršenih problemov, ki se vlečejo leta in leta. Strokovne službe so bile zasledene z drugimi problemi ali pa so le-ti postali že

ustaljena praksa in se na njih nihče ni več oziral.

Z razpisom natečajev za reševanje takih problemov bomo skušali vključiti v to dejavnost čim več članov naše delovne skupnosti in jih za njihovo prizadevanje seveda tudi ustrezno nagraditi.

K reševanju teh problemov bo pripomogla tudi struktura odbora za pospeševanje inovacijske dejavnosti?

Seveda, saj je sestava taka, da so zastopani predstavniki vseh ključnih področij dela in življenja v naši delovni organizaciji, tako da bo delo tega odbora imelo zaželjene učinke.

No, in na koncu najinega razgovora še tvoje mnenje. Inovacijska dejavnost bi torej morala z vsemi novostmi in načini, ki si jih v razgovoru omenil, dobiti tisto mesto o delu in življenju naše delovne organizacije, za katerim pravzaprav že vrsto let težimo?

Prepričan sem, da se bo z vsemi novostmi, ki sem jih omenil in s podporo vseh družbeno-političnih organizacij, stanje na tem področju še izboljšalo in da bo inovacijska dejavnost pripomogla k doseganju boljših poslovnih rezultatov.

L. M.

JEKLENI PASOVI VOZIJO ...

(Nadaljevanje s 4. strani)

radialk za tovornjake (60.000 kosov) in za 20 odstotkov izdelavo zračnic za avtomobile (260.000 kosov).

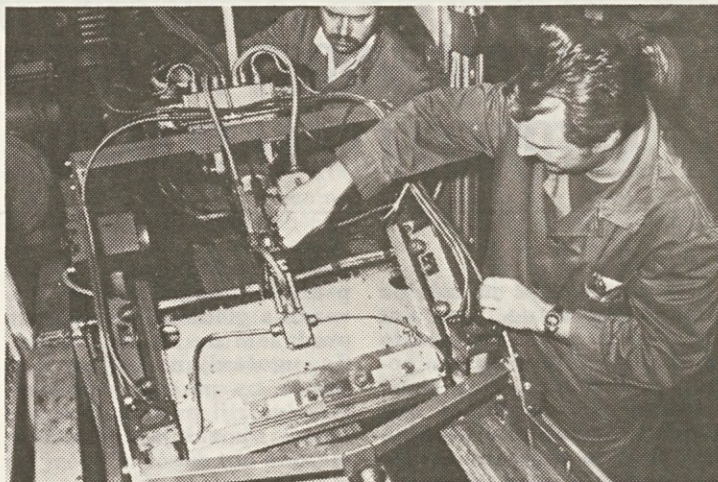
Po mnenju Savinih izvedencev bo trg za povečano proizvodnjo zagotovljen doma in na tujem. Tuji kupci bodo zlasti velike avtomobilске tovarne Volkswagen-Audi, Chrysler in Citroen. Prav s projektom pete faze bo Sava v okviru dolgoročne marketinške pogodbe s Semperitom povečala svoj izvoz v ZRN za polovico, tržišča pa se ji odpirajo tudi v deželah v razvoju, zlasti v Egiptu in Iranu.

Analiza tržnih tokov je pokazala, pravijo v Savi, da bo na domačem trgu kljub vsem razširitvam leta 1982 okrog 800.000 radialk premalo. Če se bo izvoz nadaljeval s takšno naglico kot doslej, bi utegnili biti luknja med povpraševanjem in domačo ponudbo kvečjemu še večja.

Še posebej trdna se zdi v Savinih načrtih usmeritev v radialno pnevmatiko za poltovorna in dostavna vozila, kjer je Sava edini proizvajalec v državi. Kljub izpolnjenemu projektu »pete faze« bo leta

1982 pokrita vsega polovica tržnih potreb po teh izdelkih. S projektom »pete faze« bo Sava po pogodbi z avtomobilsko industrijo ZRN povečala izvoz od sedanjih 176 milijonov na 292 milijonov dinarjev. Domači proizvajalci avtomobilov, ki prav tako združujejo sredstva za ta načrt, računajo na letne dobave gum, ki bodo vredne 550 milijonov dinarjev. Predračunska vrednost projekta je 670 milijonov dinarjev, od tega je 240 milijonov tujih posojil. Gre za komercialno posojilo ZRN in za okrog 135 milijonov dinarjev kredita, ki ga je odobrila Mednarodna finančna korporacija (IFC). Skupščina samoupravne interesne skupnosti za ekonomske odnose s tujino je pred tedni upoštevala predlog svoje komisije za izdajanje soglasij pri uvozu opreme in sprejela soglasje za uvoz 242 milijonov dinarjev opreme.

Kljub razmeroma visokim številkam nove naložbe pa ne bodo razmerja, v katerih je Sava z drugimi jugoslovanskimi proizvajalci, nič drugačna. Kranjska tovarna pokriva zdaj okrog tretjino tržnih potreb, takšen delež pa bo glede na

Na sliki: večkratna inovatorja Anton Šmajd in Franc Mubi

predvideno povečanje povpraševanja in večanje zmogljivosti tovarn njenih tekmecev v prihodnjih letih komaj obdržala. Če so te ocene pravilne, bo kajpada pokazal čas. Prav gotovo pa je razpoloženje med proizvajalci avtomobilskih gum letos precej bolj vedro že zato, ker je bila medtem zajezena nevšečna poplava uvoženih madžarskih, češkoslovških, indijskih in japonskih izdelkov, ki so še lani z nesorazmerno podcenjenimi izdelki rušili naše tržišče.

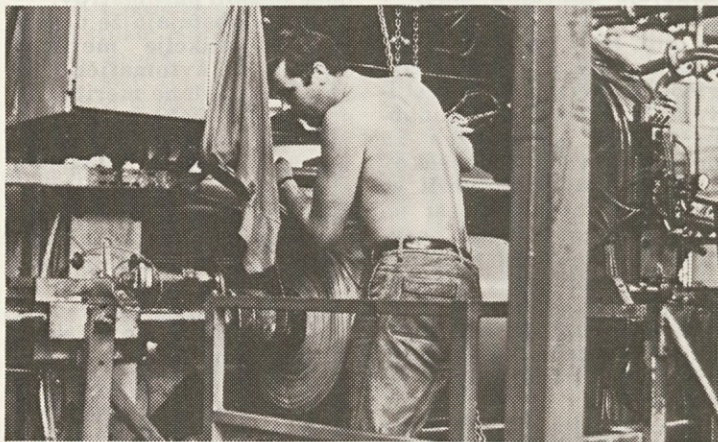
Tudi enolončnica licenc Cleberja, Semperita in Goodricha, zaradi katere je tu in tam slišati očitke, da gre za košateenje, ki si ga finančno šibka in razdrobljena proizvodnja odvisna od uvoženih surovin, ne bi smela privoščiti, ni tako slabega okusa. Vsak od domačih proizvajalcev izdelata, ali pa bo kmalu, več kot poldrugi milijon plaščev, ki po mnenju strokovnjakov ločijo rentabilno proizvodnjo od nerentabilne. Bolj kočljivo je oceniti smotrnost kupovanja licenc. Brez dvoma niso vse licence enake in bržkone imata precejšnjo prednost pred drugimi Borovo in Sava, ki sta sklenila z avstrijsko-ameriško družbo Semperit pogodbi o skupnem vlaganju, po katerih jima tuji partner posreduje tehnološke novosti in pomaga pri nastopu v tujini. Sodelovanje z visoko

razvito tujo industrijo je nujno, ugotavljajo tovarne, lastno raziskovanje in tek za bliskovitim razvojem v svetu bi podražil gumijasto obutev za avtomobile daleč nad razumne cene.

Gotovo pa se bodo tudi jugoslovanskim proizvajalcem, tako kot so se že ameriškim, slej ko prej na obzorju pokazali strahovi: upadanje povpraševanje in zlasti surovinske težave. Čez ducat let bi po podatkih Svetovne banke in FAO v svetu že primanjkovalo okrog pol milijona ton naravnega kavčuka na leto, tovarne sintetičnega kavčuka — kakršni razmišljajo tudi jugoslovanski proizvajalci avtomobilskih gum, ki se tako želijo otresti uvoza in postaviti na lastne noge — pa zavoljo vrtoglave podražitve nafte v minulih letih že zdaj (nimajo) več bistvenih prednosti pred nabavljanjem naravnega kavčuka.

Večina tovarn na drugi strani Atlantika je izračunala, da je edino smotrno postopno zmanjševati proizvodnjo avtomobilskih gum in težišče proizvodnje prenašati na zanesljivejšo kemično industrijo. Kar koli že, tudi v tem pogledu si Savi, Miloju Zakiću, Tigru in drugim pri nas ni treba beliti glave. Nihče od njih ne izdeluje izključno obutev za štiri-kolesnike.

Dušan Snoj

Natančnost pri delu

KAJ JE NOVEGA V VULKANU

Izbral sem izjemno priložnost, da po dolgem času napišem daljši prispevek o delovni organizaciji Vulkan iz Niša. Na službenem obisku v naši delovni organizaciji se je mudil tov. Sveta Bogdanovič, ki je rad pristal na razgovor. Pogovarjala sva se o organizaciji delovne organizacije Vulkan. Med drugim je dejal:

»Novosti v delovni organizaciji Vulkan je precej. Znano vam je, da je delovna organizacija Vulkan v sestavi sozda Sava, obenem pa vam je znano, da je bila članica delovne organizacije Sava in je v prvotni organizaciji, ki je bila organizirana 1974 z integracijo Save z drugimi delovnimi organizacijami izven kranjskega in ljubljanskega področja. Kljub temu, da smo končali fazo pripravljanja nove organiziranosti v skladu z zakonom o združenem delu, se ta proces ni nikoli končal za organizacije, ki zelo hitro napredujejo, ki imajo svojo programsko usmerjenost, zato smo tudi pri nas ugotovili, da ta stopnja organiziranosti poslovanja in samoupravnega organiziranja ne ustreza programski usmerjenosti za obdobje 1976–1980. Poudariti moram, da smo morali takoj pristopiti k analizi obstoječega stanja organiziranosti. Tako smo ugotovili nekatere pomanjkljivosti, ki so razlogi za sprejetje nove organiziranosti. Ti razlogi so naslednji:

Znano nam je, da sta dosedaj obstajala dva tozda in delovna skupnost v okviru delovne organizacije Vulkan. Z analizo stanja smo ugotovili, da je razdrobljeno strokovno delo in da naloge niso popolnoma opredeljene, posamezna področja poslovanja se prekrivajo, obstajala pa je tudi preobsežnost posameznih tozdov in neprimerna organiziranost le-teh, kar je povzročilo prelivanje dohodka. Operativno delo je bilo slabo povezano z razvojnim in strokovnim delom. Strokovni kader je bil neracionalno izkoriščen, iz tega je sledila slaba koordinacija strokovnega dela, mnogo funkcij ni bilo zajetih, zatijal pa je tudi informacijski sistem, kot je tehnično tehnološka organizacija

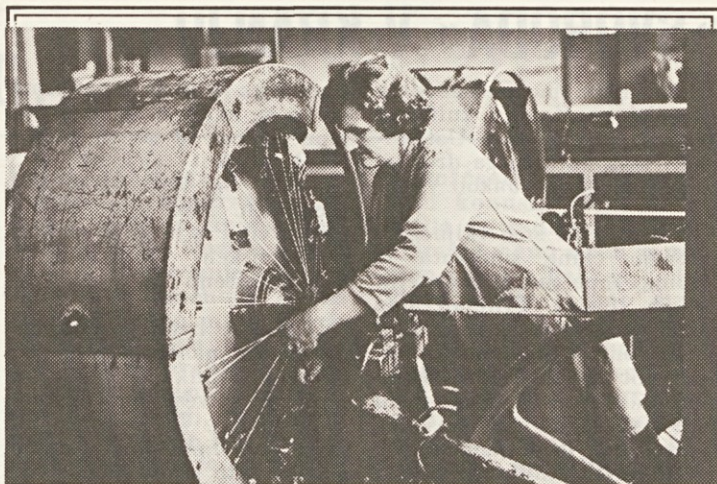
strokovno programiranje in sistem delitve po zakonu o združenem delu. Tu so še nesprejemanje spremljanja razvoja združevanja sredstev obstoječih tozdov s strani bančnih in drugih organizacij v njihovih srednjeročnih programih razvoja. Pomanjkljivosti v zvezi s strokovnimi kadri, nekaj sem jih že omenil, pa obstoječa organiziranost ni adekvatna in usklajena s programsko usmeritvijo v skladu s srednjeročnim programom razvoja sozda Sava.

Pri tem se pojavlja vprašanje, na katerih principih bi morali, glede na te pomanjkljivosti, organizirati in reorganizirati nove tozde.

Pristopili smo k organiziranju šestih tozdov in delovne skupnosti. Tako imamo danes v sestavi delovne organizacije dvojce področij, takoiimenovano proizvodno področje, ki ga sestavlja pet tozdov in en tozd vzdrževalne dejavnosti, ter seveda delovno skupnost.

Povedati moram tudi, zakaj smo pristopili k organizaciji delovne skupnosti. Predvsem zaradi strokovnega, učinkovitega in ekonomičnega reševanja posameznih strokovnih funkcij in administrativno-strokovnih del za združene tozde. Vse to pa je v skladu z zakonom o združenem delu in samoupravnim sporazumom o združevanju tozdov v delovno organizacijo. Delovna skupnost se je morala prilagoditi organiziranju novonastalim pogojem poslovanja in potrebam novonastalih tozdov v sestavi delovne organizacije. Delovna skupnost bo za izvrševanje skupnih nalog za združene tozde uresničevala naloge v okviru štirih sektorjev: Sektor za organizacijo proizvodnje, sektor za razvoj in kontrolo kvalitete, sektor za ekonomiko, organizacijo in informacijske sisteme ter sektor za kadrovske in splošne naloge.

Odnosi med delovno skupnostjo in združenimi tozdi se bodo podrobneje regulirali na osnovi samoupravnega sporazuma o medsebojnih pravicah, obveznostih in odgovornosti. Status delovne skupnosti je deloma opredeljen tudi s

DELAVKA V ZDRUŽENEM DELU

Na eni od sej izvršnega odbora predsedstva sindikalne konference naše delovne organizacije smo se med drugim pogovarjali tudi o aktualnih nalogah, ki nas čakajo v letošnjem letu in tako sprejeli sklep, da se bomo morali na eni od sej predsedstva temeljito pomeniti tudi o položaju žena v organizacijah združenega dela, posebej še v naši delovni organizaciji. S prilagoditvijo naše sindikalne organiziranosti novemu statutu ZSS bomo ustanovili posebno komisijo, ki se bo ukvarjala z vprašanji zaposlenih žena, teh vprašanj pa ni malo. Predvsem pa bomo morali vso pozornost posvetiti naslednjim vprašanjem: Kako bo z zaposlenostjo žensk glede na zahteve po vedno večji učinkovitosti živega dela, manjših materialnih vložkih, večjem deležu znanja, manjši porabi energije, večji izvozni usmeritvi in nadomeščanju uvoza. Ob tem bomo morali posebno pozornost posvetiti vprašanjem izobraževanja, poklicnega uveljavljanja in nagrajevanja delavk. Ženska kot samoupravljalica je drugo vprašanje, ki mu moramo posvetiti vso pozornost. Ženska kot samoupravljalica se je v različnih obdobjih v političnem življenju različno uveljavljala, čeprav ji je z novo ustavo in delegatskim sistemom dana možnost za vse večje družbeno uveljavljanje. Tu pa so tudi vprašanja varstva in zdravstvene sposobnosti žensk, varstva materinstva, skrbi za otroke, izostanki zaradi nege obolelih družinskih članov, še posebej pa bomo morali osvetliti problematiko varstva pri delu. In na koncu ne smemo pozabiti, da je sestavni del skrbi za višjo produktivnost tudi skrb za neposredno in posredno varstvo otrok.

Le s celovitim pristopom k obravnavi te problematike in zavzetostjo vseh družbenopolitičnih dejavnikov bomo dosegli cilje, ki smo si jih zadali že v začetku novega mandata. Prav s pozicij družbenoekonomskih sprememb in razvoja tehnologije, predvsem pa izhajajoč iz zakona o združenem delu moramo opredeliti naloge vseh družbenopolitičnih organizacij ter samoupravnih organov za enakopravno delovno in družbenopolitično uveljavljanje naših delavk.

L. M.

samoupravnim sporazumom o združevanju tozdov v delovno organizacijo.»

Kako so delavci sprejeli predlog nove organiziranosti?

Moram povedati, da nas je zanimanje delavcev za novo organiziranost zelo presenetilo. Z velikim navdušenjem so sprejeli novo organiziranost, ker so vsi

čutili, da obstajajo nekatere pomanjkljivosti v samoupravnem in poslovnem organiziranju. Zato so ta predlog in iniciativo s strani samoupravnih organov in družbenopolitičnih organizacij sprejeli zelo dobro. To pa se je najbolj videlo na referendumu, ko se je izjasnilo za predlog nove

(Nadaljevanje na 8. strani)

»SVOBODA« V KRANJU

Leta 1931 smo ustanovili v »Gumici« v Kranju kulturno društvo »Svoboda«. Ustanovitelj tega kulturnega društva pa je bil pokojni Jakob Vehovec.

V »Svobodi« smo vključili v glavnem člane sindikata iz »Gumice«, pa tudi iz nekaterih drugih tovarn. Prirejali smo razna predavanja, predavatelji pa so bili v glavnem komunisti, kot npr. dr. Gabrovšek in dr. Vilfan. Prav tako smo imeli tudi več tečajev za nemščino, francoščino in knjigovodstvo.

Ustanovili smo tudi pevski zbor, ki je pel večinoma same znane revolucionarne pesmi »Dani se na vzhodu«, »Bratje podajmo si roke« itd. Tudi na dramskem odru smo prirejali revolucionarne predstave.

Vse to je dalo članom »Svobode« jasen vpogled na razvoj delavskega gibanja. Tudi naslednik »Svobode« »Vzajemnost« je nadaljeval tradicijo svojega predhodnika. Člani so se vse bolj oklepali svojega društva. Leta 1941 so šli vsi

člani tega društva v partizane ali pa so aktivno delali na terenu. Mnogi od teh so padli v NOB, ali kot talci, ali pa v zaporih in koncentracijskih taboriščih. Med njimi so bili med prvimi že leta 1941 v koncentracijskem taborišču v Mauthausenu. Stanko Toplak

Danes se iztekajo zanimiva pričevanja našega bivšega sodelavca Stanka Toplaka, ki nam je z veseljem odstopil svoje zapise. Ti zapisi so bili prvič objavljeni prav v našem glasilu, zato je prav da se tudi preko glasila iskreno zahvalimo avtorju, ki se je potrudil in nam ohranil delček zgodovine Kranja in seveda naše Save.

Prepričani smo, da je podobnih pričevanj in spominov še veliko, zato se obračamo na vse sodelavce s predlogom, da nam svoje spomine na zgodovino razvoja Save in seveda tudi vseh drugih družbenih dogajanj iz tistega časa, časa nastanka Save, tudi posredujejo. Z vašo pomočjo se bo ta zani-

miva rubrika obdržala in poskrbela tudi za to, da se te stvari, dogodki, ne pozabijo.

Oglasite se v našem uredništvu, veseli bomo vsakega pri-
spevka.
L. M.

PISMO IZ ROMUNIJE

V prejšnji številki glasila smo objavili krajši zapis o našem pokroviteljstvu nad romunsko reprezentanco plavalcev, ki se je udeležila 10. balkanskega prvenstva. Danes pa vam posredujemo pismo, ki ga je vodstvo reprezentance Romunije naslovilo na Savo. Pismo se glasi:

Dragi prijatelji:

Po povratku iz Kranja je romunska delegacija, ki je sodelovala na 10. balkanskih igrah v plavanju in skokih v vodo, sporočila vodstvu naše plavalne zveze, kako prijateljsko in prijazno je bila sprejeta in kako prijetno se je počutila ves čas bivanja v Sloveniji.

Bivanje in počutje naše delegacije je bilo zelo prijetno, saj so jo sprejeli resnični prijatelji, kar je gotovo pripomoglo tudi k dobrim rezultatom, ki so jih naši športniki dosegli na tem srečanju. Športniki, trenerji in vodstvo delegacije se s tem pismom zahvaljujemo vodstvu Save, direktorju in njegovim sodelavcem, ki so pokazali toliko prijateljstva in omogočili naši delegaciji spoznati delo in način življenja savskih delavcev, kot tudi lepote Slovenije, ki jih ne bomo nikoli pozabili.

Prosimo vas, prenesite vsem delavcem Save naše najboljše želje za napredek in nove uspehe, kot tudi željo, da bi se ponovno srečali v Romuniji.

C. MIHAI

Generalni sekretar plavalne zveze Romunije

KAJ JE NOVEGA ...

(Nadaljevanje s 7. strani)

organiziranosti kar 96 % delavcev.

Kakšne naloge vas čaka-
jo v naslednjem obdobju?

Naslednja naloga po referendumu je pripravljanje na konstituiranje. Konstituiranje obsega pripravo vseh normativnih aktov, od samoupravnega sporazuma o združevanju delavcev v tozdz, samoupravnega sporazuma o delitvi sredstev, pravic in obveznosti med novonastalimi tozdi, samoupravnega sporazuma o združevanju tozdov v de-

lovno organizacijo in vseh drugih samoupravnih normativnih aktov, ki so obvezni kot konstitutivni akti za vpis v sodni register. Izdelana je tudi dinamika, tako da bomo do konca leta končali konstituiranje v skladu s programom, ki smo ga sprejeli vsi v delovni organizaciji, ki so v sestavi tozda Sava.

Tako bodo novoosnovani tozdi in delovna organizacija Vulkan začeli z rednim poslovanjem s 1. 1. 1979.

Zanima me, kakšni so zaključki, oziroma, kaj vse

pričakujete od nove organiziranosti?

Nedvomno pričakujemo povečanje ekonomske učinkovitosti poslovanja in ustvarjanje pogojev za večjo ekonomsko stimulacijo nosilcev razširjene reprodukcije, ustvarjanje najboljših pogojev za neprekinjeno delo proizvodnje in produktivnosti dela, s tem pa seveda doseganje večjega dohodka za razširitev materialne osnove v združenem delu in nenehno izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev dela.

Pričakujemo tudi odpravljanje ugotovljenih pomanjkljivosti sedanjega osnovnega in samoupravnega organiziranja v delovni organizaciji.

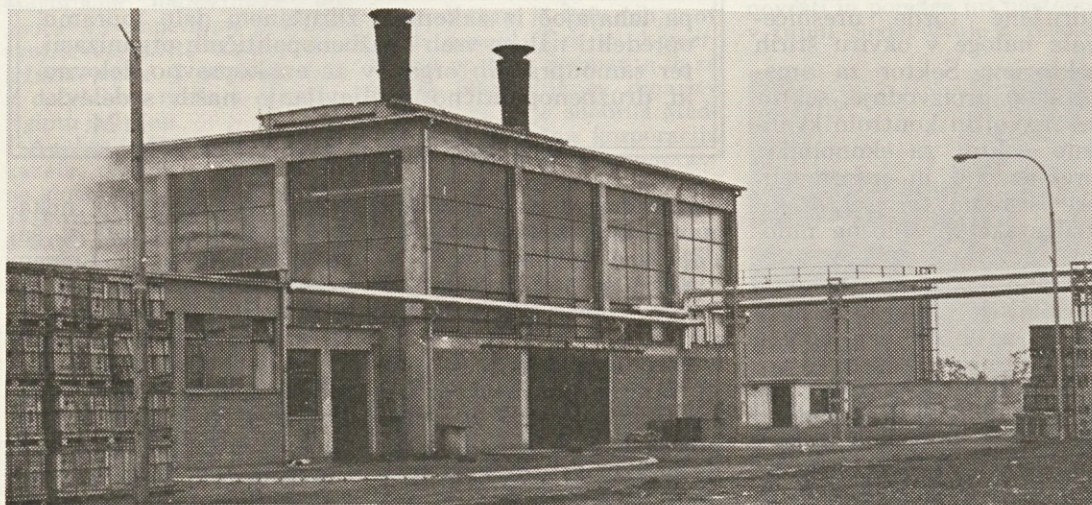
Čaka nas specializacija del na osnovi sodobne tehnične delitve dela, ter natančnejše ugotavljanje nosilcev programske usmerjenosti posameznih proizvodov in skupin proizvodov v srednjeročnem in dolgoročnem programu razvoja delovne organizacije in tozdov. Pričakujemo tudi večjo koncentracijo del skupnega pomena, večje sodelovanje itd.

Vse se bo odražalo tudi pri samoupravnem združevanju organizacijskih celot in pri samoupravnem združevanju sredstev za doseganje boljših ekonomskih učinkov v poslovanju in omogočanju perspektivnega razvoja.

Seveda bomo morali razviti tudi nove oblike samoupravljanja in socialistične samoupravne demokracije, ki bodo sloneli na svobodno združenem delu in sodelovanju pri delitvi rezultatov dela.

Da pa bi vse to lahko dosegli, bo potrebna maksimalna angažiranost vseh nosilcev samoupravnih, izvršilnih, poslovnih in strokovnih funkcij ter nosilcev družbenopolitičnih aktivnosti v delovni organizaciji.

Toliko o Vulkanu. Novega je sicer veliko, vendar bomo o ostalih novostih pisali v naslednji številki glasila.
L. M.

ENAKOMERNOST ALI GREDDING...

(Nadaljevanje s 5. strani)

Kakšni so učinki slabo grajenega avtoplašča na vozilu?

Statična in dinamična neuravnovešenost povzroča na vrtečem plašču

centrifugalne sile. Te sile povzročajo na vozilu pokončna nihanja bolj na tistem delu, kjer se takšen plašč nahaja. Pojavi se opletanje kolesa, na krmilnem drogu občutimo nihajoče vrtilne momente.

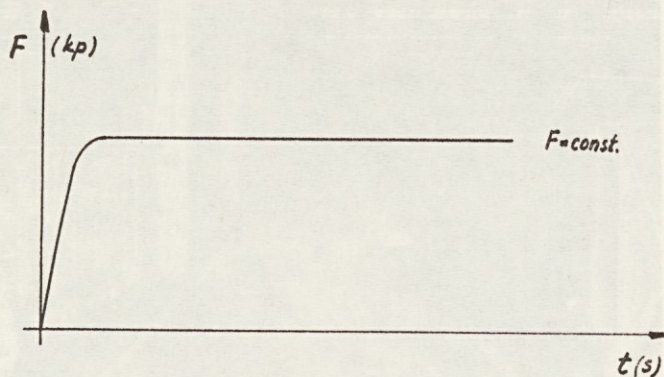

DIAGRAM SILA - ČAS ZA IDEALNO GRAJEN PLAŠČ.

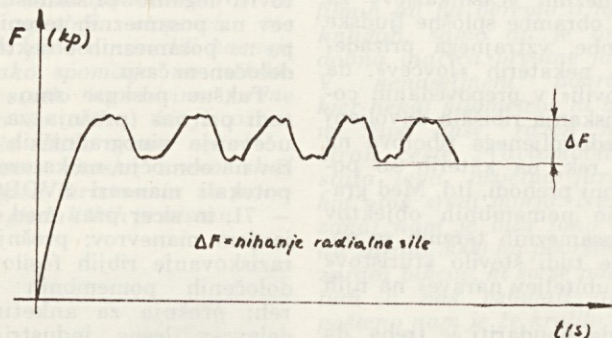
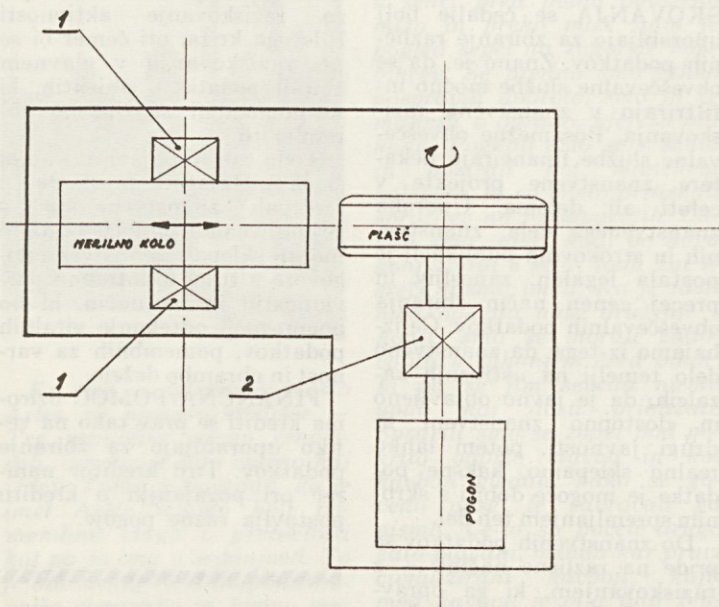

DIAGRAM SILA - ČAS ZA PLAŠČ Z RAZLIČNIMI VZMETNIMI KONSTANTAMI.

Princip delovanja stroja za merjenje gredding vrednosti na radialnih avtoplaščih

1 in 2 = merilne doze za ugotavljanje velikosti sil

Učinki takšnega plašča naraščajo s kvadratom hitrosti vrtenja kolesa oziroma gibanja vozila. Sunki postajajo z večanjem hitrosti vedno močnejši in za voznika vedno manj vzdržni. Zaradi tega učinka se predčasno obrabljajo ležaji, zgloboi obesnih elementov, amortizerji, popuščajo spoji karoserije itd. Ta napaka na plašču je v precejšnji meri še popravljiva, če plašč masno prekontroliramo na zato posebnem stroju (balansiranje) in mu dodamo na potrebnih mestih na plastišču svinčene uteži.

Op.: Vsak plašč nekoliko odstopa v masni porazdelitvi, zato je vsakega potrebno izbalansirati, da odpravimo zgoraj našteje 46učinke. Vsak plašč ima določena odstopanja tudi v geometriji in vzmetnih konstantah v aksialni in radialni smeri. Če so ta odstopanja prevelika, ravno tako občutimo med vožnjo motilne sile, ki povzročajo tresenje vozila predvsem v hitrostnih območjih med 80–90 km/h in med 140–160 km/h uro. Vsaj pri večini dosedaj poznanih konstrukcij podvozij vozila je tako.

Stožčasti ali tako imenovani konusni efekt se pojavlja na radialnih plaščih, ki imajo v eno stran zamaknjen pas. Takšen plašč vleče vozilo v eno stran. Plašč se v takšnem primeru ne kotali več kot valj, ampak kot stožec (konus).

V skupini »greding« vrednosti nastopa tudi tako imenovani kotni efekt, ki je posledica prevelike radialne togosti pasu. Takšen plašč, ki ima preveč tog pas, se pod obremenitvijo ne deformira v radialni smeri, ampak se deformira vstran. Ob tem se pojavlja stalna statična sila, ki tudi motilno učinkuje na vozilo, predvsem pri vožnji naravnost.

Iz zgoraj napisanega vidimo, da določene napake na plaščih lahko odpravimo. Masna odstopanja (neenakomerna porazdelitev materiala ob obodu lahko popravimo s svinčenimi utežmi (balansiranje). Od ostalih odstopanj pa lahko »ozdravimo« edino še odstopanja v geometriji s pomočjo brušenja tekalne površine. Brušenje se izvaja na zato posebej konstruiranih strojih, ki so elektronsko krmiljeni.

Jurij Druškovič

OB SLOVESU S TOVARIŠEM VIDICEM

V petek, 8. septembra 1978, smo se zadnjikart delovno srečali s tov. Silvom Vidicem. V zadnjih dveh mesecih je to tretji sodelavec finančnoračunovodske službe, ki odhaja v zaslužni pokoj. V naši delovni organizaciji je vestno in odgovorno opravljal svoje delovne naloge 22 let. Vsakozi se je kot aktivni družbenopolitični delavec in na delovnem mestu kot interni kontrolor močno prizadeval za gospodarsko rast in ugled delovne organizacije. Za njegovo vestno in dolgoletno požrtvovalno delo se mu je v imenu Finančno računovskega sektorja in delovne organizacije Sava zahvalil direktor Finančno računovodskega sektorja ter mu ob odhodu zaželel še veliko zdravih let.

Bašar Franc

NOSILCI ZAŠČITE IN VARNOSTI

nadaljevanje

To je pravzaprav predhodnica, ki krči pot za druge, še nprvarnejše akcije. Skrbno spremljajo stanje v drugih državah, umetno povzročajo nove in spretno izkoriščajo obstoječe razpoke.

Glede na takšno stanje se v praksi ne godi dobro državam, ki niso dovolj močne oziroma, ki niso dobro organizirane za lastno obrambo in zaščito in ki niso dovolj previdne.

Zato sta nam potrebni močna družbena samozaščita in splošna ljudska obramba.

KAJ SE SPREMLJA IN RAZISKUJE

Za nami so časi, ko je bilo za pripravo agresije dovolj samo to, da se dobro spoznajo vojaške enote in oborožitev prihodnega nasprotnika. Sedaj je treba imeti za napad in uspešno delovanje sodobnih oboroženih sil oziroma uporabo sodobne vojne tehnike poleg poznavanja armade nasprotnika na voljo tudi številne druge podatke.

V zvezi s tem potencialni napadalci proučujejo in spremljajo številna področja — praktično vse človeške in materialne efektivne in celotno ozemlje. Proučujejo tudi prebivalstvo, njegovo usposobljenost in motiviranost za boj oziroma njegovo politično opredeljenost. Hkrati se iščejo somišljeniki, neti se nezadovoljstvo in poskuša se ustvariti »peta kolona«. Proučujejo se celotne ekonomske možnosti, odkrivajo ranljiva mesta v gospodarstvu, spremljajo pomembne gospodarske kapacitete, načrtujejo njihovo onesposabljanje in proučujejo se strokovni kadri; pri tem si prizadevajo, da bi gospodarstvo ali njegove panoge naredili odvisne od tujine. Proučujejo se kooperanti in uporabniki proizvodov, spremljajo se stanje rezerv, surovin, dobavitelji itd.

Ker uporaba sodobne tehnike terja dobro poznavanje komunikacij vseh vrst — cestnih, železniških, rečnih, pomorskih in zračnih — si napadalec prizadeva, da bi čim bolj proučil prepustnost in ranljivost komunikacij in objektov na njih, možnost njihove uporabe in onesposabljanja itd.

Za napadalca so pomembni tudi energetski potenciali. Zato skrbno proučuje vire, količine, transportne možnosti, rezerve, možnosti za prekinitve in rušenje itd.

Da bi se sodobna vojna tehnika lahko čim učinkoviteje izkoristila, se poleg komunikacij spremlja, meri in proučuje zemljišče, njegova sestava,

trdnost, oblikovitost, podnebje, padavine, rastline, kmetijske kulture, možnosti rušenja, zastrupitev, graditve prehodov itd. Z eno besedo, spremlja se celotno stanje dežele, glede katere obstajajo določene pretenzije. V praksi so pretenzije agresivnih sil prisotne v vsem svetu. Tudi naša država je predmet takih proučevanj.

Takšnemu obsegu zanimanja pa se je mogoče postaviti po robu in ga onemogočiti z organizirano aktivnostjo vseh družbenih sil, vseh tistih, ki so na območjih in objektih, ki so predmet napada.

OBLIKE IN METODE PRODIRANJA IN ZBIRANJA PODATKOV

Zbiranje podatkov in razni obveščevalni in drugi prodori potekajo na različne načine, z različnimi silami in sredstvi. Te oblike in metode moramo poznati, da bi se jim lahko uspešno postavili po robu.

Zbiranje podatkov in spremljanje stanja s klasičnimi metodami — s pomočjo AGENTURE — je aktualno tudi danes, ne glede na nove možnosti, ki jih daje sodobna tehnika. Ta agentura se vrine v posamezna okolja in objekte ali pa se nanje usmerja od zunaj.

Agentura torej ostane nedomestljiva metoda zbiranja posameznih tajnih podatkov, zlasti tistih, ki se ne morejo snemati, opazovati in prisluškovati s sodobno tehniko in h katerim je dostop omejen.

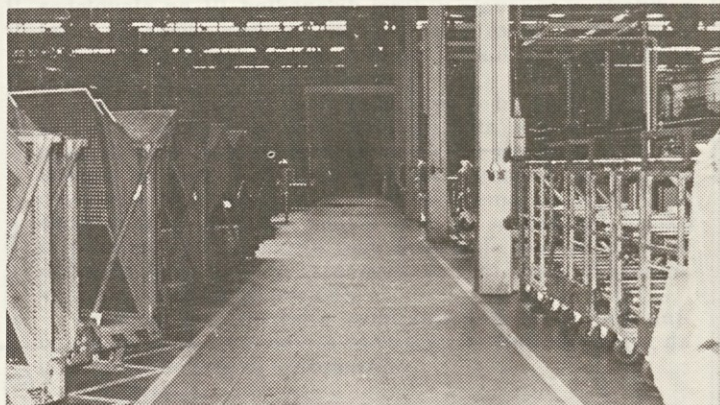
OBVEŠČEVALNO - IZVIDNIŠKA TEHNIKA se čedalje bolj uporablja za zbiranje vseh vrst podatkov. V praksi se najnovejši tehnični dosežki praviloma najprej uporabijo v obveščevalne in vojaške namene. Imamo številna tehnična sredstva za prisluškovanje, snemanje in opazovanje iz vesolja in zraka, s kopnega in z morja. Njihove možnosti so velike, toda pogosto jih tudi povečujejo, zlasti tisti, ki jih uporabljajo, da bi demobilizirali nasprotnika in s tem zagotovili večji uspeh. Toda zaradi velikih možnosti te tehnike je treba ustrezne zaščitne ukrepe. Poleg tega z obveščevalno-izvidniško tehniko ni mogoče vsega posneti. Konkreten primer za to so zavarovani pisani dokumenti, spoznanja posameznikov itd. ...

IZVIDOVANJE IN OPAZOVANJE s prihodom na sam kraj se prav tako na veliko uporablja. To delo opravljajo poklicni obveščevalci, agenti, vojaški in drugi strokovnjaki, priučene osebe, amaterji itd. Prihajajo namreč na sam kraj z različnimi izgovori, največkrat kot turisti, časnikarji, trgovci, lovci, ribiči, razni strokovnjaki

itd. Včasih so zares strokovnjaki, včasih pa jih samo igrajo (pravzaprav so obveščevalni strokovnjaki) itd.

Odprtost naše države in prihod velikega števila tujcev vanjo omogoča lažje infiltriranje, komufiranje in aktivnost takšnih ljudi.

Znani so na primer primeri zanimanja posameznih »turi-

Res vzoren red

stov» za vojaške in druge pomembne objekte, zanimanje posameznih »časnikarjev« za tajne obrambe splošne ljudske obrambe, vztrajnega prizadevanja nekaterih »lovcev«, da bi »lovili« v prepovedanih conah, iskanja ribiških dovoljenj ali nedovoljenega ribolova na delih rek, na katerih so pomembni prehodi, itd. Med graditvijo pomembnih objektov na posameznih terenih se povečuje tudi število »turistov« in »ljubiteljev narave« na njih itd.

Toda poudariti je treba, da so to vendarle posamezniki iz množice tujcev, ki prihajajo k nam in ki so nam dobrodošli, če niso zlonamerni.

ZNANSTVENA RAZISKOVANJA se čedalje bolj uporabljajo za zbiranje različnih podatkov. Znano je, da se obveščevalne službe močno infiltrirajo v znanstvena raziskovanja. Posamezne obveščevalne službe financirajo nekatere znanstvene projekte v celoti ali deloma. Uporaba znanstvenega dela, znanstvenih in strokovnih publikacij je postala legalen, zanesljiv in precej cenen način zbiranja obveščevalnih podatkov. Če izhajamo iz tega, da znanstveno delo temelji na ustreznih kazalcih, da je javno objavljeno in dostopno znanstveni in drugi javnosti, potem lahko realno sklepamo, kakšne podatke je mogoče dobiti s skrbnim spremljanjem teh del.

Do znanstvenih podatkov se pride na različne načine — z raziskovanjem, ki ga opravljajo tuji strokovnjaki na kraju samem, s financiranjem posameznih raziskovanj (in na ta način z nakupom gotovnih po-

datkov), z izmenjavo znanstvenih publikacij, z nakupom ali tatvino takšnih publikacij ipd.

Pogosta je praksa, da se iz tujine pod neugodnimi finančnimi pogoji ponudijo posamezna raziskovanja. Včasih se sklepanje takšnih aranžmajev zagotovi s posredovanjem posameznih domačih znanstvenikov, s prijateljskimi stiki, včasih pa se prosi za »nedolžna« raziskovanja, za katera se

domneva, da ne bodo zavrnjena, toda namen tega je zagotoviti legalno prisotnost tujcev na posameznih terenih ali pa na posameznih objektih ob določenem času.

Takšne poskuse smo imeli tudi pri nas (prošnja za proučevanje vinogradniških poljev na območju, na katerem so potekali manevri SVOBODA — 71, in sicer prav med izvajanjem manevrov; prošnja za raziskovanje ribjih fosilov na določenih pomembnih smereh; prošnja za anketiranje delavcev lesne industrije v zvezi z možnostmi za proizvodnjo pohištva, toda v anketnih vprašalnikih so bila tudi takšna vprašanja, kot je »titotizem« in podobno; zahteva za raziskovanje aktivnosti Rdečega križa, pri čemer bi se pri raziskovanju v glavnem zbirali podatki o objektih, ki so pomembni za ljudsko obrambo itd.).

Toda takšni pojavi nas ne bi smeli navajati k misli, da bi pretrgali znanstvene stike s tujino, vendar pa kažejo, da bi morali sklepati znanstvene dogovore s tujci s potrebno previdnostjo in na način, ki bo onemogočil odtokanje vitalnih podatkov, pomembnih za varnost in obrambo dežele.

FINANČNA POMOČ oziroma krediti se prav tako na veliko uporabljajo za zbiranje podatkov. Tuji kreditor namreč pri pogajanjih o kreditu postavlja razne pogoje.

Nadaljevanje
prihodnjič

S POTI PO FRANCJIJI

17 DNI V PROVANSI

ARLES

Arles je staro mesto, oddaljeno približno 100 km od mesta La Ciotat. Največji značilnosti tega starega mesta sta rimska arena in cerkev s samostanom, sicer pa ima mesto še mnogo zanimivih zgradb in je v veliki meri ohranilo svojo prvotno podobo.

Arena sredi mesta je bila zgrajena v času Rimljanov in je bila v obdobju preganjanja kristjanov zatočišče prebivalcem mesta. Zaradi hudih časov, ki so pretili mestu je v areni kasneje zrastle mesto in je služila kot utrdba. Prvotno so v areni prirejali igre človeka z levom, na željo žene Napoleona III. Evgenije pa so areno preuredili v prostor za bikoborbo, kajti Evgenija je bila Španka. Antično gledališče so v areni odkrili po naključju v 17. stoletju in so ga po slikah, ki so jih našli, obnovili, vendar sta od tega gledališča ostala pravzaprav samo dve poganska stebra in nekaj kamnitih kosov. Od same prvotne arene pa so ostali samo podzemni rovi in dve spodnji stopnici, vse ostalo pa so naredili kasneje in tako spominja na nekdanjo svetlo zgodovino arene samo še cedra, ki je označevala višino arene nekoč...

Danes rimska arena služi za ogled turistom in za prirejanje gledaliških predstav.

Ko smo si ogledovali mesto Arles, so njegovo središče – Trg republike ravno renovirali, vendar je bilo vseeno kaj videti. Treba je povedati, da je imel Arles mnogo bolj pomembno vlogo v preteklosti kot pa jo ima v sedanjosti. To je bilo nekaj časa najpomembnejše pomorsko in kopno središče v Južni Franciji, svoj položaj pa je zgubilo v nenehnem boju z Marseillom. V času svojega ustvarjanja je tu

nekaj časa ustvarjal znani slikar Paul Gougen. Seveda smo si ogledali cerkev in samostan zgrajen v romanskem in gotičnem slogu. Zanimivo je, da so samostan gradili nekaj stoletij, predvsem zaradi finančnih težav, s katerimi se je mesto ubadalo, zato je tudi v samostanu zaslediti več slogov umetniškega ustvarjanja. Danes je v samostanu, kjer so nekoč živeli jezuiti, razstava sodobne umetnosti in pa veliko umetnosti za obiskovalce z aparati za slikanje. Ko smo se vozili iz Arlesa, smo ob cesti na travnih površinah videli kupčke kamenja, ki so jih Nemci navozili med vojno da zavazniki niso mogli pristati z letali, ko je bilo izkrcanje v Normandiji.

NA FARMI

Verjemite ali ne, še sanjalo se mi ni, pa drugim tudi ne, da bom v času svojega bivanja v Franciji imel priložnost videti farmo, še več, na njej prebiti nekaj časa. Na poti iz Arlesa smo se ustavili na prvi farmi. Bila je takšna, kot jih vidimo v filmih ali pa beremo o njih v knjigah, samo da je to sodobna inačica prvotne farme. V nenaseljeni pokrajini, kjer nekaj kilometrov ni nobene žive duše, razen nekaj stran ceste z avtomobili, je stala lepa, prijetna farmica kot otok sredi morja. Ne vem zakaj nam je bila tako všeč, ali zaradi 3000 ha površine ali zaradi bikov, ki so se pasli in tudi v nas vzbujali apetit, pošteno nam je že krulilo v želodcu. Torej naši gostitelji so nam priredili eno najlepših presenečenj našega bivanja v Franciji. Uh, uf, kakšna vročina. Mi pa seveda lepo v senci pred polno obloženo mizo in preko mize nam je pogled segel na zagorele kože bikev. Še predno smo lahko pospravili dobre, smo jo že mahnil v ogrado, kjer so bili konji. Pognali smo se v sedla in pozirali kot manekeni kolegom, ki so vneto pritiskali sprožilec na fotoaparatih. Čakali smo samo, kdaj bo koga konj zvrnil s sebe, toda žal te sreče nismo imeli. Ko je lastnica opazila naše druženje s konji, smo se morali zadovoljiti s slikanjem čred bikov, ki pa se jim seveda nismo upali kaj dosti približati. Spravili smo se zopet pod pokrito odprto stavbo in kot kavboji gledali, kako se govedo pase, le zavračali ga nismo. Le-to so počeli drugi, zato plačani, menda kar pravi civilizirani kavboji, kajti med kavboji je bila tudi ženska in prav nič ni zaostajala za moškimi. »Uf, uf, uf« je bilo slišati, ko se je zapodila s konjem zavračat čredo. Joj,

Francoska cawboja

kakšen pogled, kakšna eleganca, skladnost gibov in sledilo je bobnenje zemlje pod težo premikajočih bikov. Nekaj enkratnega za pogled, nevsakdanji prijeten ropot in vzkliki pastirjev so nas navdušili in prav nikamor se nam ni mudilo. Mojemu kolegu je bila na farmi tako všeč, da bi na njej kar ostal in lastnica farme je bila kar zato, toda ostalo je samo pri besedah.

MARSEILLE

Največje mesto, ki smo ga v času bivanja v Franciji obiskali, je bilo največje pristaniško mesto v Sredozemlju, milijonsko mesto Marseille.

Marseille se širi ob 55 km morske obale, od tega jo je kar 27 km pristaniške. Mesto je znano kot trgovsko pristanišče in pomorsko središče, je pravzaprav glavno mesto Provanse. V mestu je ladjedelnica za popravilo ladij, vrsta visokih tehničnih šol, muzejev in drugih razstav, ki so vredne ogleda. Kot zanimivost naj povem, da imajo študentje v Marseillesu svoje mesto nekaj kilometrov izven Marseillesa.

Izmed mnogih znamenitosti smo jih videli le nekaj, pa še te bežno, skozi okno avtobusa. Ker smo dežela nogometa, je večalo naše zanimanje tudi nogometnemu stadionu kluba Marseille, katerega direktor je naš znani nogometaš Joško Skoblar. Kako zelo je priljubljen v tej deželi najboljše pove objavljena slika v časopisu, ki ga je prikazovala na eni izmed prireditvev. Poleg Marseillesa je največja pečina v Evropi, ki meri nekaj nad 400 metrov. Pozabiti ne smem utrdbo na otočku nasproti Marseillesa, kjer je bil zaprt grof Monte Cristo, ki ga poznamo iz knjig.

Svoj čas so hodili v Marseilles občudovat čudo arhitekture in sicer leta 1952 zgrajeno stavbo na stebrih, ki služi večnamenski uporabi, arhitekta Corbuziera. Kako zelo revolucionaren je bil v svojih projektih Corbuzier, najbolj pove podatek, da so mu Brazilci zaupali projektiranje glavnega mesta Brazilije, Brasila.

Kot zanimivosti naj omenim, da smo se peljali z avtobusom pod morjem nekako

tri kilometre in da smo se peljali preko mostu novoporočencev, s katerega so metali nekoč le-ti kovance v morje, domačini seveda, najpogumnejši pa so skakali v morje z mostu in jih pobirali. Mi smo si od vseh znamenitosti v Marseillesu ogledali pravzaprav samo dve. Najprej smo si ogledali na gričku nad mestom postavljeno cerkev Notre-Dame de la Jorde, zgrajeno v 12. stoletju. Čudovito zgrajena cerkev dovolj zgovorno pove, da je nekakšen simbol mesta, oziroma daje svojevrstno panoramo. Notranost cerkve in okolica sta čudovito urejena in se lepo prilagata okolju. S hribčka ob cerkvi se je nudi prelep razgled na morje, na panoramo mesta in okolice. V tem okolju so nastali številni posnetki, kajti vsak je hotel s sabo del te lepote odnesti za spomin.

Verjetno ni Jugoslovana, ki je prišel v Marseilles, da ni obiskal mesta, kjer je bil ubit jugoslovanski kralj Aleksander. Na ta dogodek spominja plošča napisana v francoščini. Mesto Marseilles je nastalo pred 25 stoletji, ko so prišli z ladjo Grki iz Male Azije in vodja ladje PROTIS je bil mnenja, da je kraj primeren za razvoj pomorstva. Za Grki so nekako 50 let pr. n. š. prišli Rimljani in le-ti so Marseilles spremenili v trgovsko pristanišče. Najbolj slabo pa se je Marseillesu pisalo leta 1720, ko sta dva mornarja prinesla z ladjo iz Sirije kugo, ki je terjala blizu 50.000 žrtev, v celotni pokrajini Provanse pa 100.000. Ko že govorimo o Marseillesu, ne moremo mimo marseljeze, francoske državne himne. Menda je nasala v spomin na vojskovanje Francozov z Nemci v Alzaciji in so vojaki pesem prenesli v Marseilles in ko je mesto Marseilles ob neki priložnosti dalo 500 vojakov za boj, so le ti peli pesem Rogerja Doučila in tako so jo Francozi sprejeli za svojo nacionalno himno. O mestu Marseillesu je ostalo še mnogo nedorečenega. Za boljše poznavanje njegovih znamenitosti pa je potreben nekajdnevni obisk in tega si mesto Marseilles gotovo zasluži.

se nadaljuje
Jože Vratarič

AVTO-MOTO DIRKE ZA »NAGRADO KRALJEVA 78«

Avto-moto društvo Kraljevo je bilo letos že šestič organizator tradicionalne avto-moto dirke z naslovom »Nagrada Kraljeva 78«, ki šteje za veliko nagrado Jugoslavije. Tekmovanje je bilo na 5,25 km dolgi dirkalni stezi »Beranovac« v neposredni bližini Kraljeva. Steza je lepa, z nekaj ostrimi zavoji in daljšo ravnilo na štartu pred tribuno. Pokrovitelj tega športnega tekmovanja so bili: Tovarna elektrotehničnih proizvodov »Magnohrom«, Rafinerija

izpolnjuje dogovor (razdeljevanje nalepk, letakov itd), potem pa smo se porazdelili po tribuni, kjer je bilo potrebno dobro slediti uvrstitvam tistim tekmovalcem, ki so dosegali najboljše rezultate. Tako smo naslednji dan obiskali najprej te tekmovalce in njihove avtomobile oblepili z našimi nalepkami, ter nato še ostale, ki so lepljenje dovolili. Lepljenje nalepk je zelo učinkovita reklama, saj tekmovalci vozijo nalepke na avtomobilih na vseh tekmovanjih.

NOVINARSKA KONFERENCA

Zvečer ob 19. uri je bila novinarska konferenca v hotelu Turist v Kraljevu. Na tej konferenci so bile prisotne osebnosti javnega, kulturnega, športnega in novinarskega življenja. Vseh je bilo 80, med njimi pa so bili tudi gostje iz tujine. Po pozdravnem nagovoru so navzoče obvestili, da so prisotni tudi predstavniki Tovarne Sava iz Kranja in goste povabili na ogled 20-minutnega filma o naši tovarni. Novinarji so zastavljali organizatorjem tekmovanja predvsem vprašanja v zvezi z možnostjo razširitve dirkalne steze, ali so ukrepi za varnost dirkačev za-

1150 ccm/2 je sodeloval tudi znani slovenski tekmovalac Aleš Pušnik. Savsko pnevmatiko je ocenil zelo dobro in je pripravljen voziti z njo na tekmovanju, rallyju za nagrado Monte Carla, ki bo 25. 1. 1979. Tudi svoj osebni avtomobil Renault 12 ima opremljen s savsko pnevmatiko 165 SR 13 D 741. Po njegovem mnenju je obraba minimalna, kljub temu, da vozi ostro in močno pospešuje pri speljevanju. Ob 20. uri je bila v hotelu Termal v Mataruški Banji zaključena slovesnost z uradno proglasitvijo zmagovalcev. Tovarna Sava je obdarila zmagovalca ter najmlajšega in najstarejšega tekmovalca v skupini avtomobilov do 1150 ccm/1, katere pokrovitelj je bila, od organizatorja tekmovanja pa je prejela zlato odklovanje za pokroviteljstvo.

Podelitev nagrad ob zaključku tekmovanja

Boris Bajc je bil v razredu do 125 ccm drugi, Janez Pintar pa tretji. V dirki motorjev do 250 ccm pa je bil Akapovič Igor tretji. Bajc Boris pa četrti. Nas je predvsem zanimalo tekmovanje z avtomobili. Kot smo se dogovorili že prvi dan v Kraljevu, smo se tehnični svetovalci porazdelili na več strani, tako da je bila dejavnost Sava prisotna skoraj povsod. S tov. Lerotom sva se zadrževala v boksih z dirkalnimi avtomobili, kjer sva se pogovarjala s tekmovalci o naši pnevmatiki, dajala tehnične nasvete, lepila nalepke na avtomobile. Tekmovalci so bili razvrščeni v šest tekmovalnih skupin.

Sava je bila pokrovitelj skupine avtomobilov do 1150 ccm/1. V tej skupini sta bila tudi Dagmar Šuster in Franc Jerančič, vsi avtomobili pa so bili obuti v avtomobilske plache tujih firm.

V skupini avtomobilov do

Jože Močnik

Mnoge tekmovalne avtomobile v Kraljevu so krasile savske nalepke

stave, organizator se je obvezal, da bo ob vhodih na dirkališče gledalcem delil naš propagandni material (nalepke, prospekte...).

2. 9. 1978

Avtodrom Beranovac, Kraljevo

Prvi dan je bilo na sporedu tekmovanje motoristov in avtomobilistov za čim boljše štartno pozicijo v primeru uvrstitve v finale 3. 9. 1978. Avtomobilisti so vozili pet krogov z najboljšim časom sta se štela za uvrstitev naslednjega dne. Ogledali smo si vse vhode na dirkališče, če organizator

dostni, o možnostih organiziranja svetovnega prvenstva v dirki motorjev do 750 ccm itd. Pozanimali so se tudi, če ima Tovarna Sava še nadalje namen sodelovati in delno financirati avtodirke v Beranovcu.

3. 9. 1978

Avtodrom Beranovac, Kraljevo

Tekmovanje se je dopoldan začelo z dirko motoristov do 50 ccm, 125 ccm, 175 ccm, 250 ccm in prikolčarji do 1000 ccm. V Kranju imamo zelo dobre mlade motoriste, saj so fantje dosegli odlične rezultate.

VABIMO VAS NA FESTIVAL AMATERSKEGA FILMA

Dne 7. oktobra bo v koncertni dvorani Delavskega doma Kranj XV. republiški festival amaterskega filma Slovenije. Prireditve bo organizirana v okviru tekmovanj OTK in kongresov pod geslom

ČLOVEK, ZNANJE, TEHNIKA,
PRODUKTIVNOST!

• Festival organizira Foto-kino zveza Slovenije s sodelovanjem

• Foto-kino klub Janez Puhar — sekcija ISKRA Kranj

• Kino-klub Duplje in

• Foto-filmska sekcija KUD Sava Kranj.

Predvajanje filmov prično ob 18. uri, vstop je brezplačen.

ARHEOLOŠKO IZKOPAVANJE

Ajdna nad Potoki

Gorenjski muzej iz Kranja je letos avgusta nadaljeval s pred dvema letoma začetimi arheološkimi izkopavanji na strmem vršacu Ajdna (1048 m) nad Potoki pri Žirovnici. Na žalost pa so tudi letošnja izkopavanja imela le obliko poskusnega sondiranja že pred dvema letoma najdene cerkve. V interesu širše slovenske javnosti je, da se v naslednjem letu k izkopavanju Ajdne pristopi bolj smelo in širše, seveda ob izdatni materialni in strokovni pomoči zainteresiranih.

Ko se peljemo z avtom mimo Prešernove Vrbe, lahko nekoliko desno od Valvazorjevega doma pod Stolom opazimo dva izrazito ostra vršaca: Ajdno na levi in Malo Ajdno na desni strani. Če se želimo povzpeti na Ajdno, imamo le dve možnosti. Prva krajša in težja je iz vasi Potokov, druga pa z avtom od Završnice, kjer se po šestih kilometrih lepe gozdne poti v smeri Valvazorjevega doma pripeljemo do kočice, ki so jo postavili arheologi. Od tam nam preostane le še 20 min. pešpoti, od tega tudi 10 minut pravega vratolomnega plezanja.

Da bi najbolje razumeli edinstvenost te arheološke kvalitete, je najbolje, da za uvod stopimo na sam vrh Ajdne. Odpre se nam razgled po Gorenjski tja do Ljubljane, Polhograjske gore in čez Jesenice do gora iznad Trbiža. Kot na dlani imamo pred seboj Vrbo, Žirovnico, Lesce, Bled, Blejsko Dobravo, Jesenice, Mojstrano itd. Le 10–15 m nekoliko zahodno, nižje od vrha, pa je opaziti umetno izdelano teraso z jasno vidnimi obrisi zgradb in poti. Težko je v eni sapi na skopo odmerjenem prostoru razložiti, oziroma bolje rečeno, odgovoriti na vrsto vprašanj, ki se zastavijo človeku ob pogledu na vse to.

Kdo so bili prebivalci teh vasi? Kdaj, zakaj so prišli na ta praktično neosvojljiv vrh? Kako se je življenje tu prenehalo? Ali so res te osvojili barbari ali pa so jo prebivalci zapustili?

V nadaljevanju bom skušal na teh nekaj vprašanj odgovoriti.

Propadajoči rimski imperij je bil že tja od 3. stoletja dalje zelo dober plen za številna plemena. Sicer bogati Rim je bil upravnno politično in vojaško tako lahko ranljiv, da so se divja plemena z roparskih po-

hodov v Italijo vračala največkrat bogatejša. Seveda pa ta plemena na svojih roparskih pohodih niso poznala ne milosti, ne usmiljenja. To je vzrok, da so prebivalci naših krajev, ki so tedaj upravno še spadali pod rimski imperij, morali organizirati nekakšno samopomoč v obrambi, ki jim jo Rim ni mogel nuditi. Pravilo je, da so se pred nasiljem roparskih barbarov zatekali na višje vzpetine, težko osvojljive, kjer so lahko organizirali samoobrambo se na ta način tudi obdržali. Eno izmed takih zatočišč je tudi Ajdna. Iz povedanega in iz še drugih dejstev, ki pa jih ne velja omenjati sklepamo, da so bili prebivalci, ki so tukaj živeli Iliri in Kelti, ki so že prevzeli romansko kulturo in seveda tudi Rimljani, ki se pač niso uspeli umakniti v varnejše predele imperija. Arhitektura in kvaliteta zidanja cerkvenih zidov potrjujeta, da objektov te vasi niso zidali okoliški kmetje, ki so ta čas še živeli v lesenih kolibah in jim tak podvig v nobenem primeru ne bi uspel. Še najbolj sprejemljiva varianta je, da je na Ajdno pribežala kakšna skupina prebivalcev iz porušene in uničene Emone, ki so imeli stanovanjsko in gradbeno kulturo izredno razvito, poleg tega pa še, brez dvoma, veliko kapitala.

Dosedanja poizkusna izkopavanja niso odgovorila na vprašanja, kako je življenje na Ajdni prenehalo. Ali je klonilo pod navali velikih bojevitih Gotov, Langobardov, Hunov? Ali je uspelo zdržati pod težo napadov omenjenih plemen in še mnogih drugih? Morda so jo celo uničili Slovani? Zanimive so arheološke najdbe na Gradišču nad Bašljem. Tam so namreč arheologi našli slovenske grobove v isti globini in v neposredni bližini romanskih. Toda mirne duše sklepam, da so se prvotni prebivalci vživeli v novodošle Slované. Kaj če so tudi prebivalci Ajdne po nekaj letih samotarstva ugotovili, da Slovenci niso več tako nevarni kot so bili ob prihodu in so Ajdno zapustili? Verjetno na vprašanja in domneve ne bo mogoče odgovoriti prej, ko bodo izkopavanja končana, to pa bo trajalo najmanj 15 let.

Preden bi zaključil, bom še opisal do sedaj izkopan del cerkve. Arhitektura pove, da imamo opravka s cerkvijo oglejskega tipa. Oglej ali takrat Aquilea je imel že takrat,

nekaj sto let kasneje pa sploh, zelo velik vpliv na življenje v naših krajih. Cerkev je postavljena rahlo iz smeri vzhod-zahod, proti severu. Ko smo obrnjeni proti soncu v smeri vrha Ajdne imamo pred seboj lepo viden škofovski sedež z naslonjalom za roke ter stopničko za noge. Levo in desno od stola na vsaki strani vidimo klopi, namenjene duhovnikom, ki so verskemu obredu prisostvovali. Klopi imajo naslonjala, vse skupaj pa je polkrožno obrnjeno proti notranjosti cerkve. Polkrožna duhovniška klop ali apsida se zaključuje v pravokotno oltarno pregrado, ki ločuje prostor za škofa in duhovnike, to je prezbiterij od vernikov. V tem prostoru je bil odkopan lepo ohranjen oltar z vdolbino za svetinje, ki pa so bile na žalost že razrušene (morda dokaz, da je bila vas porušena). Stol, klopi, naslonjalo in tla so bila zidana iz kamna in zagljena s tako imenovanim rimskim estrihom, to je živim apnom, v katerega vmešajo zdrobljeno žgano opeko. Levo od imenovanega prezbiterija za škofa in duhovnike je bil odkrit še en prostor, ki pa ima v notranjosti živo skalo. Zakaj skale niso odstranili in s tem pridobili ogromno prostora, se ne ve. Morda pa je bila tudi ta skala pomembna za verske obrede.

Poleg omenjene cerkve je po razčlenjenosti zemljišča lahko

določiti še okoli 23 objektov, ki so, kot sem že omenil, razprostrti po terasi. Vsekakor bo zanimivo raziskati množico civilnih bivališč, kakor tudi dve že ugotovljeni cisterni za lovljenje kapnice. Na žalost pa se prepogosto dogaja, da domačini kopljejo na svojo roko. Po bajki, ki se pripoveduje po okoliških vaseh, je namreč tukaj zakopan zaklad. Ni treba posebej poudarjati, da je to samo bajka, da zlata ni in ga ne bo, dejstvo pa je, da taki divji kopači uničujejo edinstven kulturni spomenik.

Pred strokovnjaki je sedaj težka, a vseeno zanimiva naloga. Poleg na že omenjena vprašanja bodo s sistematičnimi izkopavanji lahko odgovorili še na vrsto drugih, za našo slovensko zgodovino izredno pomembnih vprašanj.

Eno izmed prvih vprašanj, na katera bodo morali po mojem mnenju odgovoriti je, kje so ti ljudje pokopavali svoje pokojne.

Na koncu bi rad omenil še naslednje. Želim, da se strokovni delavci, ki bodo oživljali preteklost Ajdne, ne bi zapirali v svoje ozke kroge, temveč da bi se odprli širši javnosti. Z neprestanim in zanimivim obveščanjem preko sredstev javnega obveščanja bodo ljudi vzgajali in tudi zainteresirali. Potem verjetno tudi denar ne bo problem.

D. Ž.

IN MEMORIAM MILANU HRASTARJU

domača zemljica, katero si nepopisno ljubil in užival v vseh njenih lepotah, posebno v lepotah planin.

Slava ti!

15. 8. 1978 je preminil naš dolgoletni sodelavec Milan Hrstar, rojen leta 1919, VKV trgovec.

Septembra 1953 je pristopil v kolektiv Sava – prodajalna v Zagrebu, neposredno po otvoritvi prodajalne.

Na delovnem mestu namestnika poslovođa je ostal do leta 1957, nakar je prevzel delovno mesto poslovođa, kjer je ostal do leta 1968, ko je zaradi bolezni odšel v pokoj.

V svojem 15-letnem delu je kolektivu Sava žrtvoval mnogo in je s svojim delom predstavljal vzgled, za kar je dobil tudi priznanje.

*Kolektiv prodajalne
Zagreb*

Po 15. letih neumorne dela te je težka bolezen iztrgala iz naše sredine. Leta 1968 si zaradi bolezni odšel v pokoj.

To obdobje desetih let, ko nisi direktno sodeloval z nami pri delu, je bil tvoj vedri obraz stalno prisoten, kakor bo tudi za vedno ostal v našem spominu, lik poštenega in vedrega sodelavca.

V imenu delovne organizacije Sava Kranj izrekam sožalje družini, kakor tudi vsem tvojim prijateljem.

Še enkrat ti hvala za vse, kar si naredil za naš kolektiv in naj ti bo lahka naša

Naši folkloristi

V TEM LETU TUDI NA POLJSKEM

Po komaj desetdnevnem počitku po vrnitvi iz Danske, smo se folkloristi Save znova odpravili na pot. Tokrat smo se odzvali povabilu starih prijateljev iz Poljske, da sodelujemo na jubilejnim Tednu Be-

sektetu in kvartetu. Že med potovanjem smo postali ena skupina, še zlasti pa je bilo to čutiti med izvajanjem programa. Pesem, ples in glasba so se ujeli v enovit prikaz naše bogate folklorne zapuščine.

Lepo je nastopati pred številno publiko

skidske kulture (TKB). Za nas je to že četrto srečanje s Poljaki in njihovo folkloro, saj je teden namenjen predvsem domačim izvirnim skupinam, kar kaže na izredno živost ljudskega izročila in prizadevanje za aktivno ohranjanje vsega, kar je nastalo med preprostimi ljudmi. Poleg folklornih prirediteljev so v okviru Tedna še številne razstave slikarjev samoukov, rezbarjev in izdelovalcev izdelkov domače obrti. Vseprisod te tako spremlja občutek, da dajejo kulturi in kulturnemu življenju v tej deželi velik poudarek.

Snidenje starih prijateljev je zmeraj prijetno, saj za večino članov skupine to ni bila prva pot na Poljsko. Prvič pa so potovali z nami kot gostje pevci-solisti Glasbene šole iz Kranja. Vsi so učenci prof. Sabire Hajderevič in ubrano zapojejo tudi naše narodne pesmi v

TKB združuje štiri mesta, ki se bolj ali manj ukvarjajo s turizmom. Še zlasti, pravijo v teh krajih, je živahno pozimi. In če se sam le malo bolj ozreš naokoli, se hitro lahko prepričaš o tem. Zaradi izredno lepega naravnega okolja prihajajo ljudje radi sem tudi poleti. Kljub dokaj slabemu, mrzlemu in deževnemu vremenu jih je bilo vseprisod veliko. Vsaka skupina sodeluje s svojim programom v vseh štirih mestih: v Wisli, Żywiecu, Makow Podhalanskem in Szczyrku. Težko je reči, kje je bila tisočglava publika toplejša, temperamentnejša. Povsod je bilo čutiti njihov prisrčen in spontan odnos do dogajanja na odru. Tako tesen stik z občinstvom čutiš le malokje drugje! Nehote izvabijo iz tebe vse sile, da zaplešeš, zaigraš in zapoješ, kakor najbolje znaš. Po nastopu pa se je vzdušje še

stopnjevalo. Kar niso nas pustili oditi. Vsakdo je hotel še kakšen droben spominček na Jugoslavijo, avtogram, vsakdo se je hotel enkrat zahvaliti, pomahati v slovo...

Zaključni večer pripada zmeraj Szczyrku in tudi letos je bilo tako. Čudovito postavljen prireditveni prostor ob vznožju smučarske skakalnice, mlaji v ozadju, s cvetjem okrašeni panoji in večtisočglava valujoča množica ljudi, postane za marsikaterega ljubitelja folklorne nepozabno doživetje. Potrudili smo se, da bi kar največ prispevali k temu. Zgovorni napovedovalec nas napoveduje »naši dragi prijatelji iz Jugoslavije« in za konec vsi skupaj zapojemo poljsko pesem »Sumi javor, šumi,« pesem, ki opeva vso lepoto beskidskih hribov, zelenih gozdov in dolin med njimi.

Ponedeljek je že in mi moramo domov. Prijazni gostitelji

pa nam hočejo dati še nekaj lepega v zahvalo. Povabijo nas v enkratni muzej kamene soli v Wieliczki, nedaleč od Krakowa. Sprehodimo se skozi čudovite galerije, ki jih je iz nekdanjih izkopov izoblikovala roka umetnika – rudarja. Vse je samo iz kamna, kristalov kamene soli in lesa. Spustimo se več kot 140 m globoko, globlje še zmeraj kopljejo sol. Polni lepih vtisov o vsem, kar smo videli in skupaj doživeli, se zvečer le moramo posloviti od gostiteljev. Ne, poslavljamo se od prijateljev, s katerimi se bomo prav gotovo še kdaj videli. Četrto sodelovanje na TKB pomeni skupini veliko priznanje za prizadevanje v graditvi in utrjevanju kulturnih in prijateljskih stikov med poljskim in jugoslovanskim narodom. In vsako leto postaja trdnjše in trajnejše!

Helena Štular

Sprejem pri županju in predsedniku festivala

Slovenska narodna pesem je navdušila

Del opisanega prezbitarija. spredaj ostanki oltarja, za njim škofovski sedež, levo in desno od sedeža polkrožni duhovniški klopi z naslonjalom.

MLADINSKA DELOVNA AKCIJA NA JOŠTU

Konček vrvice in malo spretnosti pa je potekalo delo lažje in hitreje

V soboto, 9. septembra, je bila na Joštu delovna akcija, ki jo je organizirala Zveza socialistične mladine delovne organizacije Sava. Znano nam je, da je na Joštu taboriški dom, ki je potreben obnove. Na seminarju smo se odločili, da jim priskočimo na pomoč.

Zbrali smo se pred Mladinskim domom ob 7. uri zjutraj in večina je peš krenila proti še zameglenemu Joštu. Nekatere je pot kar pošteno zmučila, kajti hodili smo precej hitro. Na vrhu smo se okrepčali s čajem in nekoliko odpočili, potem pa zadovoljni in veseli pričeli delati. Znositi je bilo treba strešnike za prekritje doma po strmi stezi 200 m višje. Kmalu se je zaslišala tudi pesem, ki je vzpodbujala utrujene. Kup strešnikov se je vneto manjšal in ostale so še prekle in tudi te so bile kmalu na svojem mestu. Po končanem delu smo se okrepčali še z okusno enolončnico, fotograf pa je naredil še skupni posnetek.

Akcije se je udeležilo približno 50 mladincev in mladink, največ jih je bilo iz tozda TAP.

Še enkrat smo dokazali, da je v slogi moč, kot so nam neštetokrat dokazale velike mladinske delovne brigade na večjih trasah.

ŠIFRAR MILAN

Morda so le prijetne vonjave iz kuhinje preprečile, da se ni objelo v kolo vseh 50 mladincev. Namreč, začela se je porajati vrsta za obed.

Po hitro opravljenem delu vrlih mladincev ni bilo težko pripraviti za skupinski posnetek

SAMOUPRAVLJALSKI LEKSIKON

Cena Dumping

Nesorazmerno nizka cena v odnosu do dejanske cene blaga se določi iz konkurenčnih razlogov.

Cena

Vrednost blaga izražena v denarju. Vrednost vseh vrst blaga je mogoče izraziti v denarju, ker ima denar prav tako svojo vrednost, saj tudi za njegovo izdelavo kot pri drugih vrstah blaga vložimo družbeno potrebno delo. Količina denarja, ki se zamenja (plača) za določeno blago, to je cena, odraža razmerje med količino abstraktnega družbeno potrebnega dela, ki ga vložimo v proizvodnjo denarja (zlata), in konkretnim blagom (blagom, ki se menja za denar). Ker določa vrednost konkretnih vrst blaga in denarja kot univerzalnega blaga (zlata) za njihovo proizvodnjo družbeno potrebno delo, prihaja zaradi sprememb (tehnoloških in drugih), ki povečujejo ali zmanjšujejo družbeno potrebno delo za nekatere konkretne vrste blaga ali denar, da sprememb njihove vrednosti, s tem pa tudi do sprememb cen navzgor ali navzdol.

Četudi ceno določa vrednost blaga (družbeno potrebno delo za njegovo proizvodnjo), ni nujno, da se cene ujemajo z vrednostjo. Cene bi se, namreč, izenačile z vrednostjo le v pogojih take idealne usklajenosti obsega in sestave proizvodnje s potrebami, ki bi izključili delovanje tržnih zakonov. Ker pa do takšnih statičnih pogojev nikdar ne pride, se tudi konkretne cene nikdar ne ujemajo z vrednostjo, temveč se spreminjajo okoli vrednosti. Glede na to, vrednost opredeljuje, oziroma, na zadnji stopnji določa ceno, vendar so manjša ali večja odstopanja cen od vrednosti, posledica delovanja, bodisi tržišča, bodisi izvenekonomskega činitelja (monopola, države itd.). V sodobnem svetu se vpliv izven-tržnih činiteljev (monopola v kapitalističnem svetu in države v kapitalističnih in socialističnih državah) stalno krepi, zato so tudi odstopanja cen od vrednosti vse večja, kar ima

številne posledice, tako v ekonomski, kot v družbi v mednarodnih odnosih. Da bi premagali te probleme, pa tudi ublažili delovanje pomanjkanja tržnih zakonitosti na gospodarske tokove in družbeno gibanje, poteka v naši državi akcija, da bi z družbenim dogovarjanjem in samoupravnim sporazumevanjem v okviru velikih reprodukcijskih celot politik cen podredili vplivu samoupravno organiziranega združenega dela.

Ček

Vrednostni papir, s katerim izdajatelj (tasant) pooblasti banko, kjer ima vloženo gotovino ali odobren kredit (trasat), naj izplača določeno vsoto denarja v določenem mestu označenemu koristniku ali osebi, ki jo le-ta določi (remitent). Z uporabo čeka se izogibamo uporabi gotovine v medsebojnem plačevanju v gospodarstvu in družbi v celoti in tako olajšujemo in pospešujemo notranji in medsebojni plačilni promet.

Čekovni račun

Račun pri banki, v breme katerega lahko njegov lastnik v izrecnem ali tihem soglasju z banko izdaja (trasira) čke za plačilo svojih obveznosti. Bistvena lastnost čekovega računa je njegova likvidnost, kar pomeni, da lahko lastnik računa povsem svobodno razpolaga s pozitivnim saldnom na račun in to brez kakršnihkoli časovnih ali drugih omejitev (tj. da je na vpogled oziroma a vista). Zato se sredstva na čekovnem računu ne obrestujejo ali imajo zelo nizke obresti.

Čista izguba

Izguba, ki ostane po pokritju skupne izgube z ustvarjenim dobičkom. V naših razmerah, v naših gospodarskih organizacijah, s subsidiarno odgovornostjo tozda, je čista izguba ostanek skupne izgube na ravni celotne organizacije združenega dela, ki ga ni bilo mogoče pokriti z ostanekom dohodka v tozda, ki so ustvarile pozitivne poslovne rezultate.

Zagrizen boj!

LJUBITELJI SMUČARSKEGA TEKA POZOR!

Iz leta v leto močno narašča število ljudi, ki se ukvarjajo s smučarskim tekom. Najbrže to ni naključje, saj je največja vrednost smučarskega teka v tem, da se odvija v naravi to je na svežem zraku, soncu, stran od mestnega trušča in izpušnih plinov sodobne mehanizacije. Ravno zaradi tega, posebej pa zaradi zdravstvenega vidika, to panogo zelo cenimo.

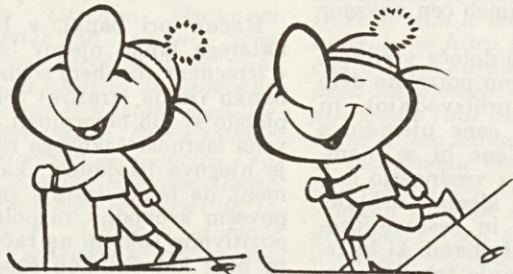
Pospešena hoja oz. tek na smučeh pozitivno vplivata na srce, ožilja, dihalo, elastičnost prsnega koša, na presnavljanje in na živčni sistem. Ta vpliv pa je odvisen od intenzivnosti hoje ali teka. Dobra stran pa je v tem, da ga je mogoče gojiti do pozne starosti, ne glede na spol. Poleg že navedenih pozitivnih strani pa je smučarski tek povezan z MINIMALNIMI FINANČNIMI STROŠKI.

Naj navedemo primer:

1. SMUČI TEKAŠKE	500,— din
2. TEKAŠKI ČEVLJI	250,— din
3. TEKAŠKE PALICE	150,— din
4. OKOVJE ZA SMUČI	150,— din
SKUPAJ	1050,— din

Iz podatka je razvidno, da je smučarski tek v primerjavi z alpskim smučanjem izredno poceni. In kar je važno, za isti efekt porabimo manj časa kot pri alpskem smučanju, ko smo največkrat vezani na dolge vrste pod žičnicami.

Tudi v naši delovni organizaciji je bilo v minulem letu veliko zanimanje za to športno-rekreativno dejavnost. Glede na to, da je zima že skoraj pred vrati, bi bilo treba že sedaj pričeti s kondicijskimi pripravami. Za začetek vsaj ENKRAT NA TEDEN, kar je predpogoj, da bomo lahko pozimi uspešno sodelovali na maratonih in raznih sindikalnih prvenstvih.

Vsi tisti — tudi ženske (stare ali mlade), ki ste zainteresirani za smučarski tek, vabimo, da se v ČIM VEČJEM ŠTEVILU vpišete pri tov. KOMAC MIRU tel. 341, kjer boste dobili tudi nadaljnje informacije.

MOJ DOM

Čez obronke gozdov in čez nekdanje njive stare steze še vedno pospremijo potnika na obisk k njegovim družini. Na enem teh hribov počiva tudi naš dom, v njem pa žive stara mama, oče, mati, tri mlajše sestre in dva brata. Razen najmlajšega vsi otroci hodijo v šolo, oče pa dela v rudniku. Njegov zaslužek je majhen za vse naše potrebe, pogoji za kmetovanje pa zaradi kamnitih tal slabi. Pa bi še šlo, če se v hiši ne bi tolikokrat kregali. Kot da naš dom ne more počivati. V bližini je namreč rudnik železove rude Ljubija, kjer z miniranjem kopljejo rudo in do doma sploh nimamo prave poti. Brat in sestre hodijo v šolo kar čez delovišče. Štirirazredna šola je od našega doma oddaljena tri, štiri kilometre,

od četrtega do osmega razreda pa morajo otroci v šolo v Ljubijo.

Najprej kilometer in pol do avtobusne postaje, potem pa še približno šest kilometrov z avtobusom. Pozimi, ko avtobus ne vozi zaradi snega, je treba v šolo peš. Sicer pa bi bilo peš lepo, če ne bi bilo kupov blata in snega, poleti pa oblakov prahu. Ob cesti, ki vodi skozi Staro Reko — našo vas — je malo hiš. Okrog njih je vse umazano, prašno in blatno. Vas je velika, toda hiše so razmetane naokoli in v njih prebiva malo ljudi. Odšli so v druga mesta in v druge države: Nemčijo, Holandijo, v Avstrijo in na Švedsko. Celo na drugih kontinentih, v Avstraliji in v Ameriki so naši ljudje. Nekateri so si delo poiskali bliže, v Sloveniji, v Hrvatski in v Srbiji. Tisti, ki so odšli v Avstralijo in Ameriko, so za

POBEGLO OTROŠTVO

Hodiva počasi. Nikamor se nama ne mudi, vsaj meni ne. Spet je enkrat lepo vreme, končno. Imam prosto soboto, zato mi tega dopoldanskega sprehoda ne more pokvariti misel na popoldansko ali nočno službo.

Polonca poleg mene je prav gotovo nestrpna, kajti vsake toliko časa me s svojo drobno, otroško roko zaletavo povleče: »Pojdiva hitreje, drugače bodo odleteli!« Ne bodo, ji pravim, saj ni več daleč do gozda. »Nisem pa popolnoma prepričan in tudi spomnim se ne več točno, ali je v tem času, konec junija, še mogoče dobiti strnade v gnezdu. Lahko da so se že »speljali« — odleteli, kot smo rekli včasih za mladiče.

»Zakaj pa nimava lestve?« sprašuje Polonca. »Zakaj pa lestve?«

»Da bova splezala na drevo.«

»Nič ne bova plezala. Veš, strnadi gnezdiijo na zemlji, v mahu, travi ali listju.«

»Zakaj pa ne na drevesu?«

»Tega pa ne vem.« Res nisem vedel. Da pa bi govoril kar tako, se mi ni ljubilo.

»Ti pa res čisto nič ne veš!«

»Bodi mo malo tiho,« ji odgovorim že malo nejevoljen.

»Ne, ne bom!« Spusti mojo roko in steče proti gozdu.

Prav gotovo je užaljena.

Polonca je moja petletna nečakinja. Če imam čas, ji berem, resno poslušam in si zapomni vse podrobnosti. Na koncu pa sprašuje, tako da me večkrat spravi v zadrego, prav tako kot zdaj. Če ji ne znam odgovoriti ali pa se mi ne ljubi z njo pogovarjati, sem »nesramen«, pravi, da me ne mara več. Toda kmalu spet pride nazaj.

Vsi otroci so takšni, torej smo bili vsi takšni. Otroci niso zamerljivi. Najbrž zato ne, ker niso pokvarjeni, ker se ne pehajo za nečim, čemur mi pravimo »standard«. Bilo bi lepo in odnosi med ljudmi bi bili prav gotovo bolj pristrčni — iskreni, če bi tudi odrasli znali pozabljati kot otroci, če bi ne bilo zamerljivosti. Ljudje se zamerljivosti naučimo, prav tako kot nevoščljivosti, sovraštva... »Boljša je prva zamera kakor zadnja«, ta pregovor prav gotovo prevečkrat uporabljamo.

Nisem se zmotil, me že čaka. S prstom kaže na grm ob robu gozda. Cvetlico, metulja, čebelo? Pospešim korak. Ne vem zakaj. Prav gotovo se ji hočem opravičiti za prej. Ona je najin sporček že pozabila. Takšni smo torej odrasli. Nekoga užalimo, včasih zavestno, potem se pa mu hočemo opravičiti. Otroci tega od nas ne zahtevajo. Oni ne poznajo sovraštva.

Zopet me prime za roko. Greva počasi po gozdni poti. V meni je vedno večja želja, da bi našel gnezdo, da bi ga našel, čeprav prazno. Samo, kaj bi potem rekli Polonci? Da so nama mladiči pobegnili, zato ker so odrasli? Da so odleteli v svet, zato ker so hoteli biti prav takšni, kakršni so njihovi starši. Ne vem. Res, sam ne vem. Težko je razložiti nekomu, ki je še otrok, zakaj je mladič naenkrat že odrasel ptič in se ne vrača več v svoje gnezdo — otroštvo in rajši leta nekje pod nebom.

Sava Kranj

Sava, glasilo delavcev delovne organizacije industrije gumijevih, usnjenih in kemičnih izdelkov Sava Kranj. Glasilo izdaja odbor za informiranje, izhaja štirinajstrednežno, glavni in odgovorni urednik slovenske izdaje Jože Štular, tehnični urednik Lado Mraz, fotografije Ivan Draškič. Naslov uredništva: Kranj, Škofjeloška 6, telefon 25-461, interno 482 ali 282. Tisk GP Gorenjski: tisk Kranj.

Glasilo je oproščeno temeljnega davka na podlagi mnenja republiškega sekretariata za prosveto in kulturo SRS (št. 421-1/72) z dne 27. marca 1973.

Ivanka Atljija